

Familieplejerne

**SL's portræt af familieplejen nu
– med anbefalinger til fremtiden**

SOCIALPÆDAGOGERNES LANDSFORBUND

Indhold

3	Forord	42	Familieplejer som ydre ledsager
5	Indledning	44	Netværk af plejebørn
	Kapitel I	45	Livshistorier
8	Familieplejen som særlig familie	47	Anbefalinger
10	Typer af familier	47	Litteratur
13	Anbefalinger		
13	Litteratur		
	Kapitel II		
14	Plejebarnet i familieplejen	48	Familieplejens kompetencer og kvalifikationer
16	Plejebarnet mellem to familier	49	Familieplejernes baggrund
18	Anbefalinger	50	RUGO
18	Litteratur	52	Netværk blandt familieplejere
	Kapitel III	53	Følordning
19	Familieplejens egne børn	53	Udrykningstjeneste
22	Anbefalinger	54	Anbefalinger
22	Litteratur	54	Litteratur
	Kapitel IV		
23	Den rigtige anbringelse første gang	55	Børn med anden etnisk baggrund
23	Forarbejde	55	Udfordringer og krav
27	Anbefalinger	57	Problemstillinger
27	Litteratur	58	Anbefalinger
	Kapitel V	59	Litteratur
28	Kontinuitet i barnets anbringelse		
28	Samspil under anbringelsen	42	Kapitel IX
30	Tilsyn og supervision	42	Børn med anden etnisk baggrund
33	Aflastning og ferie	42	Udfordringer og krav
35	Andre værktøjer	42	Problemstillinger
36	Anbefalinger	42	Anbefalinger
36	Litteratur	42	Litteratur
	Kapitel VI	42	Kapitel X
37	Ophør og efterværn	42	Netværksplejefamilier
37	Ophør af anbringelse i familiepleje	42	Viden om netværksanbringelser
39	Efterværn	42	Det siger loven
40	Anbefalinger	42	Kræver særlig opmærksomhed
40	Litteratur	42	Anbefalinger
	Kapitel VII	42	Litteratur
41	Familieplejen som udviklingsrum	42	Kapitel XI
41	Familieplejer som indre guide	42	Vision om ressourcecentre på børne- og ungeområdet
		42	Hvad er et ressourcecenter?
		42	Analyse og udvikling
		42	Grundholdninger i visionen
		42	Familieplejernes tilknytning
		42	Kapitel XII
		42	Fakta om SL's undersøgelse
		42	Litteratur
		42	Forkortelser
		42	Samlet litteraturliste
		42	Kolofon

Forord

Socialpædagogernes Landsforbund præsenterer med stor glæde denne publikation om familiepleje. Det overordnede mål er at kvalificere dialogen om familieplejen, dens betingelser og indhold.

SL ser behovet for at styrke dialogen – både i forhold til samfundets brug af familieplejen som socialpædagogisk anbringelse og i forhold til de anbragte børn og unge samt deres familier.

Halvdelen af alle anbragte børn lever i familiepleje. Det er SL's opfattelse, at familieplejeområdet set i det lys ikke gives nok opmærksomhed. Der gives heller ikke nok opmærksomhed til de betingelser og rammer, som familieplejerne arbejder under.

For SL er det centralt, at familieplejerne betragtes og behandles som ligeværdige samarbejdspartner i arbejde med børn og unge.

Krumtap i en kvalificeret dialog er den enkelte familieplejer. Formålet med denne publikation er derfor ikke mindst at styrke den faglige identitet blandt familieplejere. Derved kan familieplejere i øget omfang indgå i debatten om udvikling af deres arbejdsfelt generelt – og i debatten om udvikling og kvalificering af familieplejen mere specifikt med hensyn til det pædagogiske indhold.

SL sender derfor publikationen til alle familieplejere organiseret i forbundet. Den enkelte familieplejer kan finde sig selv blandt de mange statistiske oplysninger – og finde et væld af brugbare råd og anbefalinger.

Den sendes også til samarbejdspartnerne i de kommunale forvaltninger og til politikere som oplæg til debat om de problemstillinger og udfordringer, familieplejen oplever i dagligdagen. På baggrund af den opsamlede viden gives en række anbefalinger videre til administrativ overvejelse og politisk stillingtagen.

Endelig sendes den til relevante uddannelsesinstitutioner.

Bag publikationen ligger et omfattende arbejde. Ideen til et projekt om god familiepleje opstod i den midlertidige netværksledelse for familieplejere i 2002. Samme år i december sluttede Hovedbestyrelsen i SL op om ideen og bevilligede penge til et toårigt projekt, der også omfattede en stor medlemsundersøgelse blandt familieplejerne.

Udover de mange statistiske oplysninger, som medlemsundersøgelsen bragte til veje, bygger publikationen på øvrige inden- og udenlandske undersøgelser samt relevant faglitteratur på området.

4 Overordnede beslutninger vedrørende projektet er taget i styregruppen bestående af: Benny Andersen, næstformand i SL, Jørgen Jørgensen, kontaktperson til Hovedbestyrelsen, Lilli Bach Andersen, formand for netværksledelsen for familieplejere og Mette Grostøl, socialfaglig konsulent i SL.

Arbejdet i forhold til workshops, temadage og skriftlighed er foregået i arbejdsgruppen, der ved projektets afslutning bestod af: Lilli Bach Andersen, formand for netværksledelsen, Annette Boldt, medlem af netværksledelsen, Michael Nicolaisen, medlem af netværksledelsen, Susanne Robak, særlig fagkyndig og

Mette Grostøl, socialfaglig konsulent i SL. Undervejs har følgende også været med i arbejdsgruppen: Mia Gerdrup, medlem af netværksledelsen, Tommy Hornstrup, medlem af netværksledelsen og Hanne Åkjær, særlig fagkyndig.

Vi ønsker jer alle god læselyst og ser frem til en kvalificeret dialog.

Benny Andersen
Næstformand i SL
Januar 2006

Indledning

Familieplejen som område er komplekst. Familieplejere er meget forskellige. Hver enkelt har sin helt egen historie og virkelighed i dagligdagen som familie – med en udvidet familie som arbejde. De unikke opgaver med hvert enkelt plejebarn er sammensatte og mangeartede.

Denne publikation indkredser familieplejen som særlig familie i samfundet. Baggrunden er SL's medlemsundersøgelse blandt familieplejere, øvrige undersøgelser og faglitteratur på området.

Ud over et portræt giver publikationen et bud på familieplejens udfordringer og problemstillinger. Den giver også et bud på de kompetencer og kvalifikationer, der kræves og er til stede blandt familieplejere.

Hvert kapitel omhandler et overordnet tema og slutter med en række anbefalinger, der kan forbedre dagligdagen for familieplejere, de anbragte børn og unge samt deres familier.

Bag SL's undersøgelse ligger spørgeskemaer udsendt til de cirka 2400 familieplejere, der er medlemmer af forbundet. Nogle er samboende, så tallet dækker cirka 2300 familier. Omkring 1000 svarede, og omkring 900 besvarelser indgår i det endelige resultat.

Undersøgelsen er nærmere beskrevet i kapitel XII. Der er også lavet et arbejdshæfte med undersøgelsen i sin helhed.

Nye bestemmelser

1. januar 2006 trådte Anbringelsesreformen i kraft. Den rummer en række ændringer med betydning for familieplejeområdet. Den vigtigste er, at alle familieplejere skal gennemføre et obligatorisk kursus i forbindelse med deres godkendelse.

Der er også indført bestemmelser om netværksplejefamilier. Og der er indført bestemmelser, der skal forbedre sagsbehandlingen før og under en anbringelse og forbedre retssikkerheden for børn og unge.

Der henvises til de nye bestemmelser i Anbringelsesreformen på de relevante steder i denne udgivelse. Desuden er der et særskilt kapitel om netværksplejefamilier.

Sådan er der afgrænset

Publikationen omhandler familieplejere godkendt efter servicelovens § 49. Publikationen omhandler ikke privat familiepleje efter § 64 i serviceloven.

Familieplejere er efter § 49 generelt godkendt af den kommune, de bor i. Kommunen skal også føre et generelt tilsyn med familieplejen. Når et barn anbringes i en familiepleje, indgås en aftale mellem familieplejen og den kommune, der anbringer. Det er oftest den kommune, hvor barnets forældre bor. Denne kommune skal føre et specifikt tilsyn med barnet og familieplejens håndtering af opgaven.

- 6 Det er ikke et formål med denne publikation at give grundige beskrivelser af de betingelser, der gælder for godkendelse og tilsyn. De findes i KL's familieplejevejledning og i SL's Familieplejernes ABC.

Når det handler om anbringelser, tilsyn og samarbejde med familieplejere, er opgaverne meget forskelligt organiseret rundt i kommunerne. I nogle kommuner er alle opgaver samlet et sted, i andre ligger de i forskelligt regi. I nogle kommuner er store dele af opgaven udlagt til en familieplejeforening, i andre er specifikke opgaver udlagt.

Ofte har en familiepleje kontakt med mere end en kommune, fordi plejebarnet er anbragt fra en anden kommune end familieplejens. De to kommuner kan have organiseret opgaverne forskelligt. I denne udgivelse bruges benævnelsen sagsbehandler/kurator i situationer, hvor der kan være forskelle i organiseringen.

Temaerne – kort beskrevet:

Kapitel I

Om at være familie og at have familie som arbejde. Om typer af familier, deres boligforhold, antal egne børn, antal plejebørn, erfaring og beskæftigelsesgrad.

Kapitel II

Om plejebarnets baggrund og rolle imellem to familier. Om kontakt til barnets familie og data om børn anbragt i familiepleje.

Kapitel III

Om familieplejens egne børn. Om opmærksomhed, alder og kontakt til familie og venner.

Kapitel IV

Om den rigtige anbringelse første gang. Om forarbejdet med undersøgelse, handleplaner, samtaler, særlige krav til familieplejen, dens egen beskrivelse, matchning, målgruppen, tværfagligt samarbejde.

Kapitel V

Om kontinuitet i barnets anbringelse. Om krav til samarbejde mellem familiepleje og myndighed. Om krav til udvikling i anbringelsen i forhold til forældresamarbejde samt tilbud og støtte til familieplejen. Om samspil mellem familiepleje, plejebarn og dets forældre.

Kapitel VI

Om ophør af anbringelse i familiepleje og efterværn.

Kapitel VII

Om familieplejen, der skaber udviklingsrum ved at være barnets indre guide og ydre ledsager. Om arbejdet med livshistorier.

Kapitel VIII

Om den faktuelle side af kompetencer og kvalifikationer. Om baggrunde og uddannelsesmæssige forudsætninger blandt familieplejere. Om RUGO-kurset og andre tiltag i forhold til udvikling.

Kapitel IX

Om anbringelse af børn med anden etnisk baggrund i familiepleje. Om særlige problemstillinger og etiske overvejelser.

Kapitel X

Om netværksanbringelser og områder herved, der kræver særlig opmærksomhed.

Kapitel XI

Om visionen om ressourcecentre på børne- og ungeområdet og om familieplejens tilknytning.

Kapitel XII

Om SL's medlemsundersøgelse blandt familieplejere, antal deltagere, repræsentativitet med videre.

Bagest er en samlet litteraturliste, der omfatter såvel undersøgelser og faglitteratur som henvisninger til hjemmesider på internettet.

Kapitel I

Familieplejen som særlig familie

8

At være en familie – og have familie som arbejde

Familieplejere er særlige – som familier betragtet. De synes, det er livsbekræftende at arbejde med børn. De har valgt en måde at leve på, hvor friheden til at arbejde selvstændigt er placeret i hjemmet og i familien. Nogle familieplejere har også valgt familieplejeerhvervet som en særlig livsform. De skaber deres eget udviklingsrum ved fagligt og socialt at have et sammenhængende liv.

Enhver familieplejer bruger sig selv, sin familie og sit hjem som redskab i udøvelsen af erhvervet. Privatsfæren er grundsubstansen i arbejdslivet.

Familieplejere er indstillet på at leve familielivet under de ganske anderledes vilkår, som erhvervet kræver. De gør deres arbejde, så dagligdagen mest muligt ligner et almindeligt familieliv – af hensyn til familien selv og til plejebarnet.

Netop evnen til at være en familie og samtidig have den som arbejde er en væsentlig bevæggrund for samfundet til at bruge familieplejen som anbringelsessted. Det tillægges stor værdi, at børn, der ikke kan vokse op i egen familie, får en opvækst i en familiepleje, som helt eller delvist kan træde i stedet for egen familie.

Antropologen Puk Draiby opstiller seks punkter, hvor familieplejen afskiller sig fra en almindelig familie:

1. **Motiver:** Årsagerne til at blive plejeforældre er mangfoldige og ofte forskellige fra motiverne til selv at få børn.
2. **Plejebarnets integration i familieplejen:** Familieplejen skal åbne sig for og integrere et 'fremmed' barn med dets egen familiehistorie, som er forskellig fra familiens egne medlemmers.
3. **Forældreskab med forbehold:** Forvaltningen kan tage plejebarnet fra familieplejen for at hjemgive det til forældrene eller anbringe det i anden foranstaltning. Familieplejen kan selv vælge at afgive barnet, hvis den ikke længere kan påtage sig opgaven.
4. **Begrænset forældremyndighed:** Familieplejen har ikke forældremyndighed over plejebarnet. Beslutninger om barnet kan ikke tages af familieplejen alene, men ideelt set i samarbejde med barnets egen familie – og de myndigheder, der har ansvaret. Sagsbehandleren fastlægger, hvordan der skal arbejdes med barnet.
5. **Familieplejen bliver betalt for at være familie:** Selv om familiepleje ikke på alle områder anerkendes som et regulært arbejde, honoreres arbejdet med vederlag. Udgifter til kost, logi og andet afholdes af den anbringende kommune.
6. **Familieplejen må acceptere tilsyn og kontrol:** Det er et erhverv at være familie for plejebarnet. Note 1

Overskud, stabilitet, åbenhed og fleksibilitet

Overskud, stabilitet, åbenhed og fleksibilitet er nødvendige karakteristika for en familie, der ønsker at udøve hvervet som familiepleje.

En familieudvidelse kræver overskud. Men for en familiepleje drejer det sig om at inddrage et barn i dagligdagen, som har en erkendt problematik med sig. Det kan være en særlig familiemæssig baggrund og/eller sociale, følelsesmæssige, fysiske problemer. Familieplejen skal altså have overskud både på det fysiske og psykiske plan.

Stabilitet er påkrævet i forhold til børn med forskellige grader af tidlige skader. Genkendelighed og regelmæssighed er en nødvendighed for disse børn. Det medfører formodentlig en større eller mindre omstrukturering af familieliv og socialt liv.

Åbenhed er nødvendig. Det er ikke bare barnet, der flytter ind, men på en måde også dets egen familie – via telefonkontakt, snak med barnet og samkvem i hjemmet. Samkvem kan række fra besøg på fødselsdage til, at al barnets samkvem med egen familie foregår i familieplejers hjem. Det kan også være tilfældet, at familieplejen skal være parat til besøg i plejebarnets egen familie.

Ingen familiepleje kan udøve erhvervet uden at udvise fleksibilitet. Dagligdagen er indrettet med regelmæssighed, men familien må være i stand til at foretage hurtige omstillinger, såfremt plejebarnets adfærd kræver det.

Det er også væsentligt, at familieplejere er tolerante. Familieplejen skal kunne indgå i et

tæt og respektfyldt samspil med mennesker, som kan have meget anderledes normer og værdier.

En offentlig og transparent familie

En familiepleje er et offentligt anliggende. Allerede inden et plejebarn flytter ind i familien, forventer den anbringende part, at diverse myndigheder har adgang til familieplejers hjem – rent fysisk og i overført betydning.

Inden anbringelse af et barn aflægges de ansættende myndigheder flere besøg, hvor familieplejerens private og familiemæssige forhold undersøges.

Når anbringelsen er effektueret, har barnets sagsbehandler og familieplejekonsulent eller kurator kontinuerligt tilsyn med barnet og familieplejen, så længe barnet er anbragt. Det har de lovmæssig pligt til. Psykolog, supervisor, pædagog fra børnehave eller SFO, skolekonsulent, talepædagog og klasselærer kan også have interesse i at besøge familieplejen i forbindelse med barnets behandling og dagligdag.

I hvert enkelt tilfælde forventer disse professionelle mennesker omkring barnets sag, at familieplejen som professionel til enhver tid holder hjemmet åbent for besøg og samarbejde.

En familiepleje er også offentligt område i forhold til lokalsamfundet. Omverdenens interesse for, hvordan og hvorledes en familiepleje lever, kan være stor. Hvis barnets adfærd adskiller sig fra normen, og familieplejens pædagogik derfor kræver konsekvente regler, kan interesse, nysgerrighed eller manglende forståelse fra naboer, egen familie og lokalsamfundet være overvældende.

Ingen skillelinje mellem familieliv og arbejdsliv

Familieplejere kan ikke adskille arbejdsliv og privatliv. Erhvervet udøves i privatsfæren, der oven i købet er grundsubstansen i arbejdslivet.

Formentlig gør dette faktum familieplejere til snart den sidste erhvervsgruppe i Danmark uden ordnede, arbejdsretslige vilkår. Et erhverv uden synlige grænser mellem arbejdsliv og privatsfære sidestilles ofte med ikke-erhverv. Plejebarnet er der 'bare' som et ekstra barn.

Familieplejere kan ikke fremvise en del af boligen som virksomhed ligesom andre, der driver virksomhed fra egen bolig. Bolig og virksomhed er smeltet sammen som familiens og plejebarnets hjem. Arbejdet udøves overalt 24 timer i døgnet – ofte uden ferie.

Den manglende adskillelse af familieliv og arbejdsliv har også betydning for familieplejeres forhold til partnere, øvrig familie og venner.

Familieplejeres ægteskaber er samtidigt arbejdsfællesskaber, hvor det kan være vanskeligt at skelne mellem at være partnere og kollegaer. Desuden kan det være vanskeligt for øvrig familie og venner at forstå, at familieplejere kan være nødt til at vælge og at prioritere anderledes end normalt på baggrund af deres erhverv.

Typer af familier

De fleste konkrete dataoplysninger i denne publikation stammer fra SL's medlemsundersøgelse og fra Flemming Niensens undersøgelse af københavnske børn anbragt i familiepleje. SL's undersøgelse er beskrevet i kapitel XII.

Familieplejere bor i familie

Langt de fleste familieplejer består af to samboende voksne. I SL's undersøgelse er 95% af de deltagende familieplejere to samboende voksne. I Niensens undersøgelse er det 92%.

92% af familieplejerne i SL-undersøgelsen har egne børn.

Antallet af egne børn fordeler sig således:

13%	har 1 barn
45%	har 2 børn
27%	har 3 børn
11%	har 4 børn
2%	har 5 eller flere børn

Egne børns alder fordeler sig sådan:

1%	under 6 år
19%	6-15 år
13%	15-17 år
37%	18-25 år
18%	26-30 år
11%	over 30 år

Løftes primært af kvinder

Undersøgelserne tyder på, at opgaven som familieplejer primært løftes af kvinder. I SL's undersøgelse oplyser 84% kvinder, at de har familiepleje som primær beskæftigelse, mens det kun gælder for 53% af mændene.

Ses der på andelen af anden beskæftigelse ved siden af opgaven som familieplejer, er fordelingen på køn således:

	Kvinder	Mænd
Ingen anden beskæftigelse ved siden af	40%	24%
Deltidsbeskæftigelse ved siden af	40%	11%
Fuldtidsbeskæftigelse ved siden af	20%	65%

Bor på landet eller i parcelhus

Forestillingen om, at familieplejere bor landligt, bekræftes af SL's undersøgelse. 53% af familieplejere oplyser, at de bor i landszone, mens 47% oplyser, at de bor i bymæssig bebyggelse.

Sådan er fordelingen på forskellige boformer:

Lejlighed	2%
Parcelhus	52%
Landssted/landbrug	42%
Bolig tilknyttet anden virksomhed	1%
Andet	3%

Til sammenligning fordeler boformer for alle danskere sig noget anderledes. 38% bor i lejlighed, 53% bor i parcelhus/rækkehus, 5% bor i stuehus til landejendom, mens 4% bor i andet.

At familieplejere stort set udelukkende bor på landet eller i hus hænger naturligvis sammen med krav om plads til hele familien og et eller flere plejebørn med egne værelser.

Derudover kan overvægten af familieplejere med bosted på landet – set i forhold til den samlede befolkning – bero på et samlet valg af livsform.

Ofte lang erfaring med flere børn

SL-undersøgelsen viser store forskelle på familieplejere. Nogle har udelukkende anbragte børn, andre udelukkende børn i aflastning og andre igen både og. Antallet af anbragte børn i den enkelte familiepleje varierer fra et til fire.

71% af familieplejere har alene anbragte børn
7% har alene børn i aflastning
22% har både anbragte børn og børn i aflastning

I gennemsnit er der 1,6 barn anbragt i hver familiepleje. Fordelingen er således:

53% af familieplejere har 1 anbragt barn
36% har 2 anbragte børn
8% har 3 anbragte børn
3% har 4 anbragte børn

Mange familieplejere har lang erfaring med jobbet. Men over halvdelen har alene deres erfaring fra et eller to anbragte børn. Erfaringen er målt på to måder i SL-undersøgelsen: Dels antal år som familieplejere, dels antal børn – såvel anbragte som i aflastning – i hele tidsrummet i erhvervet.

12

Fordelingen på antal år er således:

Har været familiepleje i mindre end 5 år	17%
Har været familiepleje i 5-10 år	44%
Har været familiepleje i 11-20 år	30%
Har været familiepleje i mere end 20 år	9%

Antal anbragte børn, som familieplejerne har modtaget i det samlede tidsrum i erhvervet:

1 plejebarn	30%
2 plejebørn	27%
3-5 plejebørn	29%
6-10 plejebørn	11%
Over 10 plejebørn	3%

Antal børn i aflastning, som familieplejerne har modtaget i det samlede tidsrum i erhvervet:

1 plejebarn	32%
2 plejebørn	25%
3-5 plejebørn	33%
6-10 plejebørn	9%
Over 10 plejebørn	2%

På fuld tid eller andet job også

SL har med undersøgelsen ønsket at videregive en samlet vurdering af familieplejernes beskæftigelsesgrad. Derfor har de voksne i familieplejen svaret på, om de opfatter deres beskæftigelse som primær eller sekundær – og på omfanget af anden beskæftigelse.

I undersøgelsen er familieplejerne både set som samlet gruppe og opdelt i enheder på henholdsvis 1 og 2 personer.

60% af den samlede gruppe oplyser, at familieplejeerhvervet er deres primære beskæftigelse.

I familieplejer med 1 person har 78% erhvervet som primær beskæftigelse.

I familieplejer med 2 personer har den ene i 51% af tilfældene familieplejeerhvervet som primær beskæftigelse. Hos 43% har begge familieplejeerhvervet som deres hovedbeskæftigelse. Kun i 6% har ingen af de to familieplejeerhvervet som primær beskæftigelse.

Andelen af fuldtidsbeskæftigede familieplejere må formodes at være større blandt dem, der er medlemmer af SL – og derfor har deltaget i undersøgelsen – end blandt ikke-medlemmerne. Følgelig giver ovenstående tal muligvis ikke et dækkende billede af beskæftigelsesgraden for samtlige familieplejere i Danmark.

Omfanget af anden beskæftigelse fordeler sig således:

Af samtlige familieplejere har

- 41% fuldtidsbeskæftigelse ved siden af
- 37% har ingen beskæftigelse ved siden af
- 22% har beskæftigelse på deltid ved siden af

I familieplejer med 1 person har

- 59% ingen beskæftigelse ved siden af
- 22% har fuldtidsarbejde ved siden af
- 19% deltidsarbejde ved siden af

I familieplejer med 2 personer har

- 43% fuldtidsbeskæftigelse ved siden af
- 35% har ingen beskæftigelse ved siden af
- 23% deltidsbeskæftigelse ved siden af

Kombinationerne er mange i familieplejer med 2 personer:

- I 11% af familieplejere har begge fuldtidsjob ved siden af
- I 28% af dem arbejder den ene fuldtids og den anden deltids
- I 33% af dem er den ene fuldtidsbeskæftiget og den anden uden beskæftigelse ved siden af
- I 7% af dem er begge på deltidsjob
- I 3% af dem er den ene på deltid og den anden uden beskæftigelse ved siden af
- I 17% af dem har begge ingen beskæftigelse ved siden af

Anbefalinger

Det anbefales, at familieplejere tager initiativ til at deltage i netværk, kurser, efteruddannelse og fagligt arbejde for at dygtiggøre sig og imødegå isolation via erfaringsudveksling.

Det anbefales, at familieplejere er opmærksomme på deres partnere som partnere, selv om de er kollegaer.

Note 1

Draiby 2001, s. 17

Litteratur

Draiby, Puk
Når familien er et job: samtaler med plejeforældre
 Dafo, 2001

Nielsen, Flemming
Som plejeforældre ser det – kortlægning og analyse af foranstaltningen "familiepleje" i Københavns Kommune
 Institut for statskundskab, Københavns Universitet, 2002

Kapitel II Plejebarnet i familieplejen

14

Plejebarnets baggrund

Overordnet set er børn, som anbringes i pleje, præget af to forhold. For det første er deres forudsætninger på forskellige områder dårligere end andre børns. For det andet har de oplevet mindst ét brud i primære relationer i deres liv.

Når anbragte børns forhold undersøges, er det tydeligt, at såvel deres egen fysiske og psykiske tilstand som deres familieforhold er ringere end andre børns.

Socialforskningsinstituttet har iværksat en forløbsundersøgelse af børn født i 1995. Undersøgelsen giver nye og systematiske data om mindre børn, der er anbragt. De anbragte børns forældre er meget dårligere stillet end andre børns forældre: Halvdelen af graviditeterne var ikke planlagte, og en fjerdedel af mødrene startede deres forældreskab som teenagere. Der er mange sammenbrud i samliv, hvorved halvdelen af børnene har en enlig mor. Kun for hvert syvende barn gælder det, at forældrene lever sammen.

Socialt er de anbragte børns forældre også dårligt stillede. Halvdelen har ikke en skoleuddannelse ud over 9. klasse, og under en tredjedel har en erhvervsuddannelse. Tre ud af fire er marginaliserede på arbejdsmarkedet. Husstandsindkomsten i familier med et anbragt barn er lav. Halvdelen af forældrene har en husstandsindkomst på under 200.000 kr. årligt.

Relativt mange anbragte børns forældre har selv været anbragt som børn. Forældrene har dårligt helbred, og 44% har en langvarig sygdom

eller et handicap. Der er ofte misbrugsproblemer i familier med anbragte børn, og de har markant oftere levet et liv præget af vold og kriminalitet.

Derudover har anbragte børn selv en række vanskeligheder. Forløbsundersøgelsen viser, at børn på otte år eller yngre, der er eller har været anbragt, har en oversygelighed i forhold til andre børn. Godt hver fjerde barn har fået stillet en diagnose på en langvarig sygdom eller et handicap.

Anbragte børn har også markant hyppigere symptomer på psykiske og sociale problemer. De har adfærdsvanskeligheder, følelsesmæssige problemer, hyperaktivitet og problemer med kammeratskab. De har en markant sværere skolegang: De starter senere, klarer sig dårligere i de små klasser og har flere indlæringsproblemer og sociale problemer helt fra starten.

Endelig har anbragte børn ofte været udsat for brud i deres relationer. For mange anbragte børn har den tidlige forældre-barn kontakt været problematisk og mangelfuld, og de har ofte oplevet svigt. De fleste anbragte børn har dog haft mulighed for at skabe en forældre-relation, som bliver brudt – i hvert fald momentant – med anbringelsen.

Socialforskningsinstituttets undersøgelse omhandler alene mindre børn, der er eller har været anbragt. Disse børn kan have flere og større vanskeligheder end alle børn og unge, som er eller har været anbragt. Det bliver belyst i de kommende forløbsundersøgelser.

Årstal	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Familiepleje	5044	5102	5058	4922	5023	5370	5746	6163	6492	6522	6431	6420
Anbringelser i alt	12087	11850	11872	11631	11499	12129	12672	13641	14171	14363	14131	14040
Familieplejes andel af alle i %	42%	43%	43%	42%	44%	44%	45%	45%	46%	45%	46%	46%

Fakta om børn anbragt i familiepleje

Omkring 6400 børn er anbragt i familiepleje. Det opgøres hver år 31. december. Tallet svarer til 42-46% af alle anbringelser. (Note 1) Det kan ses af tabellen med antal anbringelser, at antallet af børn anbragt i familiepleje er steget inden for de sidste ti år – ligesom antallet af anbringelser generelt. De sidste år har antallet af anbringelser været stabilt på trods af, at beregninger forudså et forøget antal pga. udviklingen i børnetallet.

Samlet set anbringes flere drenge end piger. For alle anbragte børn gælder det, at 56% er drenge og 44% piger. Andelen af piger blandt børn anbragt i familiepleje er lidt højere. 53% er drenge og 47% er piger.

Børn anbragt i familiepleje er yngre end børn anbragt på andre typer anbringelsessteder. Det skyldes, at nogle af de andre typer anbringelsessteder – f. eks. efterskoler og eget værelse – alene har unge som målgruppe. Forskellen er imidlertid markant. Mens 52% af alle børn anbragt i familiepleje er 11 år eller yngre, gælder det aldersspænd alene for 19% af de anbragte på andre anbringelsessteder. 16% af de anbragte børn i familiepleje er i alderen 16-18 år, mens samme aldersgruppe udgør 40% på andre anbringelsessteder.

(Note 2)

SL har i medlemsundersøgelsen spurgt, hvor længe plejebørnene har været anbragt i familieplejen.

9% har været anbragt i mindre end 1 år
40% har været anbragt i 1-3 år
21% har været anbragt i 4-5 år
16% har været anbragt i 6-7 år
14% har været anbragt i 8-10 år

Mere end halvdelen af børnene anbragt i familiepleje har tilbragt mere end halvdelen af deres liv i den aktuelle familiepleje. Det ses i nedenstående skema, hvor oplysningerne om antal år anbragt i den aktuelle familiepleje er sammenflettet med børnenes alder:

Anbragt i antal år	Barnets alder					
	0-3 år	4-6 år	7-11 år	12-15 år	16-18 år	19år +
Under 1 år	23%	13%	6%	8%	6%	4%
1-3 år	77%	35%	28%	20%	21%	13%
4-5 år	-	43%	22%	19%	18%	10%
6-7 år	-	8%	26%	15%	6%	17%
8-10 år	-	-	18%	18%	22%	4%
11-14 år	-	-	1%	19%	13%	13%
15-18 år	-	-	-	-	13%	23%
19år +	-	-	-	-	-	17%
I alt	100%	100%	100%	100%	100%	100%

I SL's undersøgelse er der også stillet en række spørgsmål, hvor svarene beskriver de anbragte børns vanskeligheder.

Undersøgelsen viser, at 19% af de familiepleje-anbragte børn er anbragt uden samtykke. Det er en kraftig overrepræsentativitet i forhold til tallene for samtlige anbragte på landsplan. Her er antallet af anbragte uden samtykke 10%.

SL's undersøgelse kan ikke være repræsentativ i forhold til dette spørgsmål. Grunde til den skæve besvarelse kan være: For det første, at familieplejere modtager en større andel af børn anbragt uden samtykke end øvrige anbringelser. For det andet, at enkelte familieplejere i undersøgelsen ikke svarer i forhold til lovgivningens definition af samtykke. De svarer i forhold til, at anbringelsen, som formelt set er frivillig, reelt ikke er det. Det benævnes i andre sammenhænge som frivillig tvang.

27% svarer ja til, at plejebarnet modtager aflastning.

44% af plejebørnene bliver af familieplejerne beskrevet som havende en fysisk og/eller psykisk funktionsnedsættelse. 26% modtager et psykiatrisk og/eller psykologisk tilbud ved siden af anbringelsen. 15% modtager et andet behandlingsmæssigt tilbud.

De fleste børn har ikke været anbragt, før de kom til den aktuelle plejefamilie. Men 39% af plejebørnene var tidligere på døgninstitution.

Anbragte plejebørn er yngre end øvrige anbragte børn. Deres anbringelsesforløb vidner om relativ stabilitet – både i forhold til anbringelsesernes længde og i forhold til tidligere anbringelser. Men beskrivelserne i SL's undersøgelse tyder ikke på, at plejebørnene har færre problemer end anbragte børn generelt.

Plejebarnet mellem to familier

Stabilitet og kontinuitet er vigtige forudsætninger for, at en familiepleje kan kompensere for de vanskeligheder, som et anbragt barn har. Plejebarnet skal have gode udviklingsmuligheder i form af opdragelse, spejling i familieplejens samspilmønstre samt relationsdannelse til familieplejen, dennes omgangskreds, lokalsamfundet med videre.

I kapitel V om kontinuitet i anbringelsen og i kapitel VII om familieplejen som udviklingsrum gives en nærmere beskrivelse af plejebarnets behov i forhold til anbringelse i familiepleje.

Plejebarnet har imidlertid en særlig udfordring, idet det er et barn mellem to familier. Familieplejen skal hjælpe plejebarnet med at navigere mellem egen familie og familieplejen.

Bibi Wegler og Hanne Warming beskriver i bogen "Barnet mellem to familier", hvorledes kontinuitet i barnets tilværelse er særligt afgørende for en god udvikling, når et barn ved anbringelsen er udsat for brud og tab. Plejebarnet kan få vanskeligheder med at knytte kontakter. Der kan ske en ydre tilpasning, hvor barnets kontakt og tilknytning til andre mennesker alligevel præges af flygtighed og overfladiskhed.

"For et barn, der anbringes i familiepleje, er det ikke alene kontakten med forældrene, der er en forudsætning for bevarelse af kontinuiteten. Plejeforældrenes accept af forældrene samt deres støtte til barnet med hensyn til at bevare kontakt og tilknytning til forældrene og til barnets fortid er givetvis også af afgørende betydning for barnets oplevelse af kontinuitet." (Note 3)

De to forfattere har følgende hovedkonklusioner på deres undersøgelse:

- Det kommer bag på mange familieplejere, at samarbejdet med forældrene fylder så meget
- Især i starten opstår samarbejdsvanskeligheder i næsten alle plejeforhold
- De fleste forældre, der får deres børn anbragt, er i krise – og får ikke hjælp til bearbejdning. Det kan være en barriere i forhold til samarbejde
- Både forældre og plejeforældre er usikre og tøvende i forhold til deling af roller
- Konfliktfyldt samarbejde mellem forældre og plejeforældre truer plejebørns personlighedsudvikling
- Samarbejde mellem forældre og plejeforældre omtales kun i ringe grad i handleplaner
- Der er i starten ofte uklarhed om arbejds- og rollefordeling mellem alle samarbejdspartnerne

Kontakten til barnets egen familie og netværk

SL-undersøgelsen har spurgt til plejebarnets kontakt til egen familie. 6% svarer, at plejebarnet ikke har nogen kontakt. 16% oplyser, at der er sjældent og sporadisk kontakt til egen familie. 40% har lille, men systematisk kontakt, mens 37% har hyppig kontakt.

Der er også blevet spurgt, hvem plejebarnet har kontakt med i egen familie. Om de børn, som har kontakt til egen familie, oplyser familieplejerne sammenlagt følgende:

83%	af plejebørnene har kontakt til moderen
51%	til faderen
55%	til søskende
40%	til bedsteforældrene på moderens side
30%	til bedsteforældrene på faderens side
30%	til andre personer i familien

Omfanget af kontakt mellem plejebarn og egen familie er ligeledes belyst. Her er den gengivet som besøg pr. måned. Et besøg dækker intervallet fra få timer til et helt døgn.

27%	har 1 besøg pr. måned
37%	har 2 besøg pr. måned
4%	har 3 besøg pr. måned
26%	har 4 besøg pr. måned
2%	har 5 besøg pr. måned
5%	har 6 eller flere besøg pr. måned

Besøg sker overvejende i hjemmet hos plejebarnets egen familie. 62% af plejebørn med besøgskontakt besøger forældrene i deres hjem. I 24% af tilfældene foregår besøget i familieplejens hjem. For 14% af plejebørnene foregår besøget et andet sted.

Besøgskontakten er overvåget i 21% af tilfældene. 25% får tilbud om hjælp til besøgskontakten.

Men hvordan er tilfredsheden med kontakten mellem plejebarnet og familien for hver af de tre parter – barnet, forældrene og familieplejen? Besvarelserne viser en relativt god tilfredshed. Dog viser en del besvarelser, at familien gerne vil have mere kontakt til barnet. En del besvarelser viser, at familieplejerne gerne vil mindre kontakt, fordi den er belastende. Endelig rapporteres det, at plejebørnene udtrykker dobbelthed i forhold til kontakten.

64% – altså hovedparten af familieplejerne er tilfredse med kommunens håndtering af kontakt mellem plejebarn og familie. Men 14% mener, at kommunen ikke har taget tilstrækkeligt ansvar. Og 11% mener, at kommunen ikke har været nok involveret i kontakten.

18 Familieplejerne har svaret på, om forældrene fik tilbud om en støtteperson efter § 40 a i Serviceloven i forbindelse med deres barns anbringelse. 25% svarer ja, 24% nej og 51% ved ikke.

Kontakten til plejebarnets forældre er også beskrevet i kapitel VII om familieplejen som udviklingsrum.

Anbefalinger

Det anbefales, at alle samarbejdsparter omkring et plejebarn udviser respekt for og accept af plejebarnets egen familie og eget netværk.

Det anbefales, at familieplejer støtter plejebarnets kontakt og tilknytning til egen familie for at opretholde eller skabe ny kontinuitet i barnets liv.

Det anbefales, at kommunale sagsbehandlere øger fokus på at yde en systematisk og fagligt kvalificeret sagsbehandling samt på at forberede familieplejen på barnets rolle i familien og familiens rolle i plejebarnets liv.

Det anbefales, at kommunale sagsbehandlere i øget omfang forbereder familieplejen på egne roller og arbejdsopgaver i forhold til plejebarnets kontakt til egen familie.

Det anbefales, at kommunale sagsbehandlere i højere grad inddrager plejebarnets egne forældre i definering af samarbejde. Barnets samvær med forældre skal sættes i rammer, – og hele plejebarnets egen familie skal huskes i forhold til samvær.

Note 1

De generelle tal i dette afsnit stammer fra Danmarks Statistik.

Note 2

Der er spurgt om de plejebragtes alder i SL's undersøgelse. Alderen på de anbragte børn er markant lavere end i Danmarks Statistik. 61% af børnene er 11 år eller yngre, og 12% er mellem 16 og 18 år. Forklaringerne på forskellen kan være flere. Se kapitel XII om SL's medlemsundersøgelse.

Note 3

Wegler og Warming 1996, s. 18.

Litteratur

Brønserud, Sissel og Marie-Louise Dessau
Anbringelse af børn i familiepleje: at navigere i en kompleks virkelighed
Dafolo, 2001

Christensen, Else
Anbringelser af børn. En kvalitativ analyse af processen
Socialforskningsinstituttet, 1998

Egelund, Tine, Anne-Dorthe Hestbæk og Dines Andersen
Små børn anbragt uden for hjemmet. En forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995
Socialforskningsinstituttet, 2004

Holm-Petersen, Kirsten
Anbragte børn – 25 beretninger om en barndom uden for hjemmet
Krogshs forlag, 2004

Knudsen, Margit og Ann Kühnel Liljenberg, udarbejdet for Socialministeriet
Børneliv – når børn ikke bor hjemme: om ansvar og værdier i børns liv
UFC Børn og Familier, 2001

Nielsen, Henrik Egelund (red.)
“Så kommer du til et bedre sted -”: samtaler med unge, der har været anbragt på institution eller i familiepleje om deres liv og om hvordan truede børn og unge skal hjælpes
Forlaget Børn & Unge, 2001

Nielsen, Henrik Egelund (red.)
TABUKA – tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen af børn og unge
Forlaget Børn & Unge, 2005

Wegler, Bibi og Hanne Warming
Barnet mellem to familier: en undersøgelse af samarbejdet mellem forældre og plejeforældre
Dafolo, 1996

Warming, Hanne
“Har andre plejebørn det som mig?”
Frydenlund, 2005

Kapitel III Familieplejens egne børn

Familieplejere vælges som anbringelsessted, fordi de i overvejende grad består af forældre og børn. Egne børn spiller en stor rolle – blandt andet ved at være forældrenes erfaringsgrundlag med børn i privatsfæren. Desuden er de aktører i familieplejens liv og dermed en del af netværket omkring plejebarnet. Familieplejernes egne børn har også ydre netværk, som plejebarnet måske kan inddrages i eller bruge som model for opbygning af egne netværk.

Og familieplejere i Danmark har helt overvejende egne børn. Undersøgelsen fra København viser, at ca. 90% af familieplejerne har egne børn. SL's medlemsundersøgelse på landsplan viser 92%.

Af internationale undersøgelser fremgår det, at egne børn spiller en vigtig rolle, når familieplejere overvejer, om de skal fortsætte i erhvervet. Og egne børn spiller ofte en rolle i forbindelse med sammenbrud af plejeforhold, viser undersøgelsen fra København.

Opmærksomhed er et kodeord

Det kræver stor opmærksomhed at have egne hjemmeboende børn. Familieplejens egne børn fremstår meget normale i forhold til plejebarnets problematik, hvilket medfører fare for at overse dem.

Egne børn bliver helt automatisk en del af arbejdet med plejebarnet. De bliver rollemødelere. Og det kræver en indsats fra forældrene at sørge for, at deres børn fortsat har tid og overskud til eget liv på egne præmisser.

“En lillebror mere kom til mit hjem, da jeg var 11 år gammel og gik i 4. klasse. Han var vores første plejebarn, og det var lidt af en mærkelig følelse – en dreng, man kaldte for lillebror, men overhovedet ikke var i familie med. Der var en masse opmærksomhed omkring ham, især i starten, men det gik ikke ud over mig. Mine forældre hjalp mig stadig i skolen, og jeg var bare mere end lykkelig for den nye lillebror.

I dag er han 8 år gammel, og jeg elsker ham lige så meget som dengang, men der kan dog også være stunder, hvor man tænker: “Hvorfor er han sådan?” Han lider af blandet udviklingsforstyrrelse og opmærksomhedsforstyrrelse. Det betyder, at nogen gange kan han finde på at slå og spytte, og han forstår ikke, når man siger STOP. Det kan være svært nogen gange, men hvis man bare ikke glemmer, at han ikke kan gøre for det, tilgiver man ham hurtigt igen. Jørn vil altid være en del af mit liv, og jeg vil nok altid kalde ham for min lillebror.” Note 1

En undersøgelse med interview med børn af familieplejere angiver både positive og negative oplevelser i samlivet med plejesøskende. Børnene bliver mere modne og ansvarsfulde, de får social indsigt og betragter i bedste fald plejebarnet som en ekstra bror eller søster. Men børnene får mindre opmærksomhed og tid fra deres forældres side og må ofte leve under mere strukturerede forhold end før.

I SL's medlemsundersøgelse er der spurgt om tilknytningen egne børn og plejebarnet imellem. 62% af familieplejerne svarer, at der er et søskendelignende forhold mellem egne børn og plejebarn. 31% oplyser, at forholdet er godt, men adskiller sig fra forholdet mellem søskende. 6% mener, at forholdet mellem egne børn og plejebarn er vekslende. 1% oplyser, at forholdet er dårligt – f. eks. jalousifuldt.

20 Familieplejerne er endvidere bedt om en generel vurdering af deres erhverv – set fra egne børns perspektiv. 57% af familieplejerne oplyser, at erhvervet helt overvejende er et gode for deres børn. 32% svarer, at de til tider er i tvivl om gavnigheden for egne børn. Mens 11% vurderer, at arbejdet som familieplejere har nogle negative konsekvenser for deres børn.

Beskrivelser fra egne børn og familieplejere viser vigtigheden af, at egne børn beholder territorier og privilegier, når hjemmet bliver familiepleje. Det er også vigtigt, at familien har mulighed for at være sig selv i perioder som weekender eller ferier. Det kan planlægges via aflastning og/eller plejebarnets samkvem med egen familie.

Egne børn bliver ofte meget socialt bevidste af, at forældrene udøver familiepleje. Men det er vigtigt at være opmærksom på, at de forbliver børn – og ikke indgår i rollen som små voksne i forhold til plejebarnet. Relationen mellem egne børn og plejebarn skal forblive på søskendeplan.

Der er tavshedspligt i forhold til børn anbragt i familiepleje. Denne tavshedspligt skal egne børn kunne navigere i. Det er specielt vanskeligt som barn med mange kontakter. Børnene kan stå i særlige og vanskelige situationer i forhold til kammerater, bekendtskabskreds og lokalsamfund. De kan være udsatte i forhold til nysgerrige spørgsmål. De kan komme i situationer, hvor de må tilbageholde viden om hverdagen i familien. Om tavshedspligt henvises til Socialministeriets dialogvejledning (se litteraturliste).

Såfremt familieplejen har behandlingskrævende børn, udvikler nogle egne børn stor bekymring for forældrenes liv og levned.

Egne børn har ingen rettigheder, når et plejeforhold ophører. Nogle af dem oplever og må leve med mange brud – også uvarslede. Og de får ikke samme automatiske tilbud om psykologhjælp og bearbejdning af disse oplevelser som plejebarnet og familieplejens voksne.

Vigtigt at afstemme plejebarnets alder med egne børns

Når et plejebarn anbringes i en familie, er det vigtigt at afstemme plejebarnets alder med egne børns.

Det skal ske for at beskytte til begge sider. Egne børn skal ikke føle forpligtelse til at tage sig af plejebarnet eller dele nærmeste kammerater. Plejebarnet ikke skal føle sig målt i forhold til familieplejens børn.

Nogle plejebørn kan være så skadede og kræve så megen opmærksomhed, at egne børn bør have en alder, så de evner at forstå hensigten med den store opmærksomhed.

Kommunerne foretrækker ofte at anbringe følelsesmæssigt sarte småbørn – f.eks. født af stofmisbrugere – i familieplejer uden egne børn hjemme. Det forudsættes, at plejebarnet har brug for megen ro og absolut opmærksomhed.

Denne forudsætning kan debatteres, men det sker sjældent. Den medfører i hvert fald, at plejebarnet går glip af stimulansen ved at være omgivet af store plejesøskende.

SL's undersøgelse viser, at 62% af familieplejerne med børn har hjemmeboende børn. Det svarer til undersøgelsen i København. 38% har ældre, udeboende børn.

Hjemmeboende børn i familieplejerne er hovedsagligt ældre end plejebørnene. Kun 5% af familieplejerne har egne børn, som alle er yngre end plejebørnene. 6% har egne børn som er både yngre og ældre end plejebørnene.

Egne børns alder fordeler sig således:

under 6 år	1%
6-14 år	19%
15-17 år	13%
18-25 år	37%
26-30 år	18%
over 30 år	11%

For at give et billede af, hvordan erhvervet som familieplejer, egne børns alder og plejebarnets alder indvirker på hinanden, er SL-undersøgelsens data sammenflettet på tre punkter:

- forholdet mellem plejebarn og egne børn
- familieplejers vurdering af om erhvervet er et gode for egne børn
- egne børns alder

Resultatet tyder på, at det i forhold til egne børn er vanskeligere at have plejebørn, hvis egne børn er yngre, end hvis egne børn er ældre end plejebørnene.

68% af familieplejerne med ældre egne børn oplyser, at der er et søskendeligende forhold mellem plejebørn og egne børn. 39% af familieplejerne med yngre egne børn oplyser, at der er et søskendeligende forhold.

53% af familieplejerne med yngre børn oplyser, at de til tider er i tvivl om, hvorvidt deres valg af erhverv er et gode for deres børn. Denne tvivl er der kun givet udtryk for hos 35% af familieplejerne med ældre, hjemmeboende børn.

Resultatet er behæftet med en vis usikkerhed, idet der er få familieplejere med yngre børn og meget få, der oplyser, at der er et dårligt forhold mellem egne børn og plejebørn.

Egne børns forhold til familie og venner

Familieplejens familie og venner er en vigtig ressource for plejebarnet i forhold til at udvikle kompetencer og netværk. Inddragelse af familie og venner kræver imidlertid også opmærksomhed i forhold til egne børn.

Forholdene er naturligvis meget afhængige af børnenes alder, plejebarnets tilknytning til egen familie og lignende. Men det er væsentligt, at egne børn beholder deres status og privilegier i familien og blandt venner. Det skal naturligvis ske, uden at det opleves som diskrimination af plejebarnet.

Gaver er et eksempel på, hvor vanskeligt det kan være at afveje forholdet, – særligt når andre personer er involveret. Et plejebarn får gaver fra egen familie og plejefamilien. Egne børn får gaver fra egen familie, men ikke fra plejebarnets. Det kan være svært for et barn at overskue den materielle forskel, og det kan give anledning til jalousi.

Det er familieplejens opgave at balancere og vejlede familie og venner, så alle børnene og deres behov tilgodeses. Det kan ofte lade sig gøre ved planlægning og omtanke. For eksem-

pel kan man arrangere egne børns besøg hos bedsteforældre, når plejebarnet er på besøg hos sin familie eller i aflastning.

Projekter med grupper af egne børn

Der er i disse år øget interesse for familieplejens egne børn. Der holdes kurser, hvor forældre og børn deltager hver for sig og sammen. Familieplejen Danmark har nogle steder oprettet samtalegrupper, hvor børnene kan udveksle erfaringer om at vokse op i en familie med plejebørn.

Erfaringerne er endnu sparsomme, men positive. Man skal dog være opmærksom på, at nogle børn kan afvise deltagelse, idet de føler sig stemplede, hvis de tager imod et sådant tilbud.

Anbefalinger

Det anbefales, at sagsbehandlere er opmærksomme på familieplejers egne børn og deres alder i forbindelse med godkendelse. Nye familieplejere bør vejledes i relationer, problemer og muligheder vedrørende egne børn og plejebørn.

Det anbefales, at egne børn indgår som emne på det obligatoriske kursus i forbindelse med godkendelse.

Det anbefales, at sagsbehandler/kurator under selve anbringelsen taler med familieplejer om egne børn og deres relationer til plejebarnet: Ændrer egne børn adfærd? Har familieplejer fornøden tid til egne børn?

Det anbefales, at sagsbehandler/kurator udviser interesse for og samtaler med familieplejens egne børn, når der sker besøg i hjemmet.

Det anbefales, at egne hjemmeboende børn tilbydes supervision.

Det anbefales, at familieplejere er meget opmærksomme på egne børns dilemmaer i forhold til kammerater og lokalsamfund. Særligt bør familieplejere være opmærksomme på de oplysninger, egne børn får adgang til og skal håndtere under hensyntagen til tavshedspligt.

Note 1

Katrine, datter af familieplejer, i stilen "op- og nedture", 10. klasse, 2005. (tilrettet af red.)

Litteratur

Draiby, Puk

Når familien er et job: samtaler med plejeforældre
Dafolo, 2001

Laursen, Birthe, interview og redaktion og Claus Rønlev, idé og oplæg

Kærlighed og næstekærlighed: om leveforholdene for plejefamiliers egne børn
Familieplejen Danmark, 1998

Nielsen, Flemming

Som plejeforældre ser det – kortlægning og analyse af foranstaltningen "familiepleje" i Københavns Kommune
Institut for statskundskab, Københavns Universitet, 2002

Socialministeriet

Håndbog om hjælp til børn og unge gennem dialog og samarbejde med forældre – herunder gennemgang af reglerne om underretning og tavshedspligt
Socialministeriet 2004

Ukendt

En stil fra en "storesøster" til to plejebørn
Familieplejen Danmark, 2001

Kapitel IV **Den rigtige anbringelse første gang**

Et vigtigt princip er: Den rigtige anbringelse i familiepleje første gang. En anbringelse er et væsentligt indgreb i barnets liv. Det skal gøres med omhu og ekspertise – og med størst mulig respekt og lydhørhed for barnet eller den unge.

Det kræver et grundigt forarbejde. Undersøgelser skal laves godt og nænsomt. Samtaler skal gennemføres med barnet eller den unge. Handleplaner for anbringelsen skal udarbejdes. Anbringelsessted skal findes – det rigtige for barnet eller den unge og deres udviklingsperspektiver, for stedet selv og for forældrene.

Det er vanskeligt at sikre den rigtige anbringelse første gang. Men det er nødvendigt for at skabe kontinuitet i barnets liv og for at hindre flere nederlag, svigt og tab.

Det kan være særligt vanskeligt at sikre den rigtige anbringelse første gang i en familiepleje. Tilbuddet kan vurderes i forhold til geografi, boligforhold, daginstitution, skole med videre. Men først og fremmest ligger vurderingen i, at familiepleje er et tilbud om relationer mellem få mennesker, hvor det at kunne lide hinanden er afgørende.

Forarbejde

Undersøgelsen

Der skal laves ordentlige undersøgelser og grundige beskrivelser af barnet. Der skal laves en miljøbeskrivelse, som indeholder baggrunden for barnets anbringelse. Undersøgelsen af børn og unge laves efter § 38 i Serviceloven.

I 1997 undersøgte Socialforskningsinstituttet de kommunale undersøgelser inden anbringelse af børn. Sagsbehandlerne oplyste, at der kun var foretaget undersøgelse af børn i 63% af tilfældene. En vurdering viste, at kun 31% af undersøgelserne levede op til lovens krav. I 2004 lavede Socialforskningsinstituttet en forløbsundersøgelse. Den viste, at der kun var foretaget undersøgelser før anbringelsen i halvdelen af alle sager.

Tilbage står at konstatere, at den anden halvdel af anbringelserne åbenbart gennemføres uden undersøgelser som foreskrevet. Ligeledes kan det konstateres, at over to tredjedele af de gennemførte undersøgelser ikke havde den kvalitet, som loven foreskriver. Dele af problemet kan løses via ensartede skabeloner til forundersøgelser.

Handleplaner

Der skal udarbejdes handleplaner for børn, før de anbringes i familiepleje. Det fremgår af § 58a i Serviceloven. Handleplanerne skal være så detaljerede som muligt. Familieplejen bør have adgang til / indsigt i vigtige dele af handleplanen.

Sådan er regler og intentioner i Serviceloven. Men flere undersøgelser viser, at intentionerne ikke følges op af praksis. Socialforskningsinstituttet undersøgte i 1997 antallet af handleplaner. Der var udarbejdet handleplaner i 74% af anbringelserne, og kun halvdelen af disse handleplaner var udarbejdet inden. Forløbsundersøgelsen fra 2004 viste, at der var udarbejdet handleplaner for ni ud af ti anbringelser. På 53% af sagerne var handleplanen udarbejdet til tiden.

24 Forløbsundersøgelsen viste imidlertid, at handleplanerne ikke i tilstrækkeligt omfang blev kommunikeret til anbringelsesstederne. En tredjedel af dem havde ikke modtaget nogen handleplan. Lidt mere end en fjerdedel af forældrene var ifølge sagsbehandlerens oplysninger ikke inddraget i handleplanen.

SL spurgte i medlemsundersøgelsen til viden om hele eller dele af handleplanen:

16%	har ikke kendskab til handleplanen for deres plejebarn
24%	har stort set ikke oplysninger om barnets handleplan
13%	har fået dele af handleplanen udleveret
47%	har fået stort set hele handleplanen

For 40% af familieplejerne fungerer handleplanen ikke som et væsentligt redskab i arbejdet med det anbragte barn.

Kommunernes indsats for at give familieplejere indsigt i handleplaner er ikke god nok, viser SFI's resultater. SL's undersøgelse mere end bekræfter, at alt for få familieplejere har indsigt i og dermed anvender handleplaner som redskab.

Samtaler

Der skal gennemføres samtaler med børn og forældre. Det er vigtigt, at de er hørt og inddraget i beslutningen om anbringelsen, så de kan fremhæve egne væsentlige holdninger og synspunkter. Samtalerne er en del af undersøgelsen. Den opsamlede viden skal fremgå af handleplanen og gives videre til familieplejen.

Flere undersøgelser viser, at børn, unge og forældre ikke inddrages i tilstrækkelig grad før anbringelsen. Det medfører et mere spinkelt grundlag for anbringelsen, idet det reelle samtykke ikke er til stede. Og det forøger risikoen for sammenbrud.

Særlige krav til anbringelse i familiepleje

Foruden de generelle krav til forarbejdet er der specifikke krav, som er vigtige i forhold til anbringelser i familiepleje.

Det er særligt vigtigt, at rammerne for samarbejde mellem familiepleje og forældre er fastlagt. Det er vigtigt, at kontakten mellem plejebarn og forældre er fastlagt i forhold til tid, sted og øvrige praktiske forhold. Det er væsentligt med en aftale om, i hvilke situationer kommunen involveres i samvær og samarbejde.

Det er vigtigt, at overordnede aftaler mellem familieplejen og plejebarnet er på plads inden anbringelsen. Det er væsentligt, at der er truffet aftaler om aflastning og ferie for plejebarnet.

Det er væsentligt at forholde sig til – og i så vid udstrækning som muligt – at lave aftaler om eventuelle problemområder: Afbrudt anbringelse, brud i samvær med forældre, familieplejens grænser for accept af situationer med videre.

Mere konkret bør familieplejer kunne stille krav om, at de involverede i sagen har informeret hinanden med hensyn til:

- barnets historie og tilstand
- forældres historie og tilstand
- barnets ønske om familieplejerprofil
- forældres ønske om familieplejerprofil
- forældres ønske om geografiske forhold
- barnets og familiens forberedelse på anbringelse (evt. krisebehandling)

Familieplejeren skal opfattes som samarbejdspartner. Før barnet modtages, må der foreligge en kontrakt i underskrevet stand med aftaler om løn og arbejdsvilkår. Desuden skal forventningen til aflastning og ferie være afklaret.

Familieplejens beskrivelse af sig selv

Familieplejere skal kende sig selv og være gode til at beskrive deres kompetencer, deres særlige karakter og deres udviklingsområder. Det er en god baggrund for forberedelse til arbejdet, for matchning mellem plejebarn og familiepleje og for aftaler om anbringelse.

En beskrivelse skal være faktuel i forhold til alder, egne børn, fysiske forhold på stedet m.v. Men den skal også handle om forventninger til og tanker om rollen som familieplejer.

For familieplejeområdet som helhed og for udviklingen af de enkelte familieplejere er beskrivelsen et vigtigt redskab. Evnen til kende sig selv samt se og sætte grænser for egen indsats udvikles via erfaring som familieplejer. Beskrivelsen er særlig vigtig for nye familieplejere.

Familieplejens beskrivelse af sig selv ligger endnu ikke i rammer, men kan tænkes at tage sin start i forbindelse med det obligatoriske kursus. Familieplejens beskrivelse af sig selv kan være en del af RUGO.

RUGO-kurset omtales i kapitel VIII om familieplejens kompetencer og kvalifikationer.

Matchning

Matchning mellem barn og familiepleje har to sider. Den ene side handler om at sammenholde behov hos barnet og forhold i familieplejen. Den anden side handler om at sammenholde kendskabet til begge parter som personer for at se, om de passer sammen.

Sagsbehandler/kurator kan som bindeled med kendskab til begge parter gøre meget for at optimere matchningen med følgende metoder:

- På baggrund af forarbejdet samtaler sagsbehandler/kurator med familieplejen og sammenholder dens profil med barnets behov.
- Familieplejen overvejer på baggrund af samtale og informationer om barnet og dets familie. Familieplejen tilbydes uddybende samtale/supervision i forhold til disse overvejelser.
- Såfremt familieplejen ønsker at gå videre i overvejelserne, anbefales det at arrangere et møde mellem familieplejen og plejebarnet samt dets familie.
- Under forudsætning af en positiv indstilling hos både barn og familiepleje arrangeres besøg i familieplejen før endelig beslutning om konkret anbringelse.

Hvilke børn skal i familiepleje?

De fleste børn, som anbringes udenfor hjemmet i dag, anbringes efter, at de er fyldt tre år. Mange professionelle mener, det er for sent.

Mange af børnene oplever skift i deres opholdssteder. De flyttes fra sted til sted, skifter mellem hjemtagelse og anbringelse. Tal fra Danmarks Statistik viser, at af de anbringelser, som ophørte i 2003, havde mere end to tredjedele en varighed på to år eller mindre.

Nyere forskning viser, at barnet fra fødslen og frem til tre-fire års alderen danner sin model af et menneske, som det skal bruge i alle senere sammenhænge. Det er fra fødsel til fire, evnen til tilknytning opbygges. Men ved manglende omsorg og svigt opbygges evnen ikke. Det er fra fødsel til fire, det generelle aktivitetsniveau i hjernen bestemmes. Men manglende omsorg og ringe stimulering skaber hyperaktivitet og diffus adfærd. Børn med disse svigt har stor risiko for at blive kronisk socialt og følelsesmæssigt skadede. Mange af dem anbringes i familiepleje.

For en nærmere beskrivelse af karakteristika hos børn, som anbringes, og deres familier henvises til kapitel II.

Følgende børn synes særligt egnede til en anbringelse i familiepleje:

- Småbørn
- Børn hvis anbringelse bygger på en klar og tydelig beslutning
- Børn, der skal være anbragt i hele deres barndom

Men er der grænser for hvilke børn, der skal anbringes i familiepleje?

Er der børn, som ikke kan profitere af en anbringelse i familiepleje?

Er der børn, som ikke kan rummes i en familiepleje?

Disse spørgsmål ruller frem og tilbage i faglige diskussioner blandt familieplejere, sagsbehandlere og andre. Den ene holdning er, at alle børn og unge kan rummes i en familiepleje og kan profitere af kontinuitet, faste rammer og få personer. Den anden holdning er, at en familie med to professionelle familieplejere, ofte og fast aflastning samt skemalægning af aktiviteter ikke er en familiepleje i virkeligheden.

Der findes ingen rigtige svar. Det vil altid være en konkret vurdering i den enkelte anbringelse, hvilket barn der kan rummes i hvilken familiepleje. Men samfundet kan meget bedre sikre, at børn og unge anbringes i familieplejer, hvor de kan rummes, via:

- Solidt forarbejde
- Gode handleplaner
- Redelig inddragelse af børn, unge, familier og familieplejere
- Gode redskaber og kompetencer til familieplejens beskrivelse af sig selv via kursus

Dermed nærmer samfundet sig princippet om den rigtige anbringelse første gang.

Tværfagligt samarbejde

Tværfagligt samarbejde kan være med til at sikre den rigtige anbringelse første gang. Forarbejdet til anbringelse kan forbedres og skabe bedre mulighed for en vellykket matchning af barn og anbringelsessted.

Et sådant tværfagligt samarbejde kan skabes i ressourcecentre, hvor støtten til den enkelte familie gives samlet.

Med ressourcecentre som én indgang til samlet støtte bliver kendskabet til barnet bredere og dybere. Der kan trækkes på viden om og erfaringer med barnet, hvis barnet allerede er knyttet til centret. Der vil være faglig ekspertise til samtaler med barnet og dets forældre, som kan give mere viden før anbringelsen.

Med ressourcecentre vil det samlede kendskab til de familieplejere, der er tilknyttet, også være større på baggrund af tidligere samarbejde om anbringelser og aflastninger.

Ressourcecentre kan tilføre det løbende samarbejde med familieplejen en sikkerhed i forhold til supervision, sparring og konkret aflastning, så familieplejen i højere grad bliver i stand til at håndtere uventede situationer.

Ressourcecentre er omtalt i kapitel XI.

Anbefalinger

Det anbefales, at familieplejere inddrages i forarbejde før anbringelse. Familieplejere skal i højere grad have kendskab til undersøgelser og handleplaner vedrørende deres plejebørn.

Det anbefales, at der sikres optimal matchning af børn og familieplejere blandt andet ved at indføre minimumsmodel for matchning. Se side 25.

Det anbefales, at familieplejere lærer at udforme beskrivelser af sig selv, der hjælper alle parter i forhold til matchning. Beskrivelsen knyttes til det obligatoriske kursus i forbindelse med godkendelse, f.eks. RUGO. Det er vigtigt, at beskrivelsen justeres løbende.

Det anbefales, at der oprettes tværfaglige ressourcecentre til forbedring af forarbejde før anbringelse og til matchning af børn og familieplejere.

Litteratur

Brønserud, Sissel og Marie-Louise Dessau
Anbringelse af børn i familiepleje: at navigere i en kompleks virkelighed
Dafolo, 2002

Christensen, Else
Anbringelser af børn. En kvalitativ analyse af processen
Socialforskningsinstituttet, 1998

Egelund, Tine og Anne-Dorthe Hestbæk
Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet. En forskningsoversigt
Socialforskningsinstituttet, 2003

Egelund, Tine, Anne-Dorthe Hestbæk og Dines Andersen
Små børn anbragt uden for hjemmet. En forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995
Socialforskningsinstituttet, 2004

Hestbæk, Anne-Dorthe
Når børn og unge anbringes. En undersøgelse af kommunernes praksis i anbringelsessager
Socialforskningsinstituttet, 1997

Kildedal, Karin
En menneskelig opvækst?: om voksnes oplevelser af at være anbragt i familiepleje og/eller på institution i barndommen: en kvalitativ undersøgelse
Aalborg Universitet, 1995

Nielsen, Flemming
Som plejeforældre ser det – kortlægning og analyse af foranstaltningen "familiepleje" i Københavns Kommune
Institut for statskundskab, Københavns Universitet, 2002

Sandholt, Pia
Familieplejen for børn og unge – brugerundersøgelse – en undersøgelse af samarbejdet mellem Familieplejen for børn og unge, de kommunale forvaltninger og plejefamilierne
København, 2002

Kapitel V **Kontinuitet i barnets anbringelse**

28

Samspil under anbringelsen

Ordentligt forarbejde og god matchning giver den bedste mulighed for en bæredygtig anbringelse. Dernæst stiller sikring af kontinuiteten for det anbragte barn krav til indsatsen. Her er samarbejde og en række samspil væsentlige: Samarbejdet mellem familieplejen og myndigheder, samspillet med plejebarnet og samspillet med plejebarnets forældre.

Samarbejde om anbringelsen

Det er vigtigt, at familieplejerne betragtes og behandles som ligeværdige samarbejdsparter i forbindelse med barnets anbringelse. Det sikres ved, at familieplejerne formelt og reelt inddrages.

De ansvarlige og involverede parter må kontinuerligt mødes, informere og koordinere indsatsen, så sagen sikres konstant fremdrift ud fra et helhedssyn.

En samlet ansvarsgruppe, der rådgiver den endeligt besluttende instans, kan se således ud:

Ansvarsgruppe:

- Kurator/familiekonsulent
- Sagsbehandler
- Forældre
- Familieplejer
- Advokat for forældrene (eventuelt)

Derudover kan eksperter indhentes efter behov:

- Psykolog
- Pædagog
- Lærer
- Læge
- Kontaktperson for barnet
- Støtteperson for forældrene

Effekten af forældres deltagelse i ansvarsgruppen kan diskuteres. Deltagelse af forældre er naturligvis en stor belastning for dem, men det giver også nogle store fordele.

En ansvarsgruppe kan sikre:

1. At alle implicerede parter kan træffe beslutninger på baggrund af nødvendig information fra det samme grundmateriale
2. At alle implicerede parter er med i et rådgivende organ for den instans, der træffer endelige beslutninger
3. At samarbejdet er godt i enkeltsager
4. At arbejdet koordineres med bedre sagsbehandling til følge

Modellen med ansvarsgrupper er helt klart tidskrævende. (Note 1) Den tid kan måske findes ved at omstrukturere arbejdet med anbringelser, så det samles i ressourcecentre. Se kapitel XI om ressourcecentre.

Samspillet set med plejebarnets øjne

Det overordnede mål for en familieplejer er at være ramme om gode udviklingsmuligheder for barnet: At lære det hverdagens færdigheder, at give det adfærdsnormer og at skabe gode relationer for barnet. Dette er beskrevet i kapitel VII om familieplejen som udviklingsrum.

Plejebarnets vurdering af et forløb i familiepleje er meget afhængig af følelsen af tilhør og gode relationer.

En vellykket anbringelse defineres således – ifølge en kvalitativ undersøgelse af 23 børn i institution eller familiepleje: (Note 2)

- Anbringelsen fungerer godt på omsorgsniveau. Barnet kan lide at bo på stedet, har fået det bedre og føler, det får hjælp
- Anbringelsen fungerer godt på udviklingsniveau. Barnet har udviklet nære relationer og føler sig kendt af de voksne

Ligeledes opfatter børnene anbringelsen som et positivt ophold, når det lykkes for familieplejeren/socialpædagogen at bevare en god kontakt og et godt samarbejde med forældrene.

Fortællinger fra tidligere anbragte børn og unge vidner om, at det ikke altid lykkes at skabe de gode relationer og det gode udviklingsrum. Bogen Tabuka giver en række illustrative eksempler på dette, herunder eksempler på anbringelser, hvor der er sket overgreb. Hanne Warming har også beskæftiget sig med samspillet set med plejebarnets øjne.

Sådan mener plejebørnene selv

Bogen “Har andre plejebørn det som mig?” rummer fortællinger af og interview med nuværende anbragte børn og unge. Forfatteren, Hanne Warming, konkluderer på den baggrund:

1. Mange børn er glade for at være i familiepleje, men ikke alle. Kun få plejebørn mener, at støtte i hjemmet er et alternativ. Børnene oplever, at livet i familieplejen har gjort en positiv forskel. Men mange synes, livet som plejebarn er vanskeligt.
2. Børnenes viden om eget liv og livsønsker udgør nøglen til den gode indsats. Gennem samtaler og ved at give børnene indflydelse kan plejeførelde, konsulenter og sagsbehandlere få adgang til unik viden, så der kan tages hånd om konkrete vanskeligheder.
3. Plejebørn har stort udbytte af at møde andre plejebørn. Det udvikler deres selvtillid og evne til at mestre livet.
4. Familieplejens væremåde er essentiel for barnets trivsel. Det er afgørende, at plejeførelde viser, de holder af plejebarnet, og at det betyder noget særligt for dem. Plejebørn er meget sårbare overfor ethvert tegn på det modsatte. Det er også afgørende, at plejeførelde evner at bakke solidarisk op om alt, der er vigtigt for barnet. Endelig er plejeføreldes relationsmåde til forældre meget vigtig for barnet.
5. Forældre spiller på godt og ondt en rolle i de fleste plejebørns liv. Forældre er en ressource i kraft af gode følelsesmæssige relationer og samværsoplevelser, som livsvidner, fortrolige og støtte i svære tider. Forældre er også destruktive via svigt, trusler om hjemtagelse og samværstvang.
6. Før anbringelsen får børn ingen eller for sen hjælp. De beretter om ikke selv at have viden til at søge hjælp, om at søge hjælp uden at få den og om for sen hjælp.

30

I SL's medlemsundersøgelse er plejebørnene selv ikke blevet spurgt. Familieplejerne blev bedt om en vurdering af plejebørnenes tilknytning til dem.

58% af familieplejerne oplyser, at plejebarnets tilknytning er meget tæt og svarer til forholdet mellem børn og forældre. 30% oplyser, at plejebarnets tilknytning er god, men forskellig fra den mellem børn og forældre. 8% oplyser, at plejebarnets tilknytning er mere kontraktligt end følelsesmæssigt baseret.

Samspillet med forældrene

Et afklaret samspil med forældrene er vigtigt for anbringelsen og for barnet. For familieplejen er det også vigtigt, at forældrene samarbejder i forhold til udviklingen af barnet.

Det er et grundlæggende princip i FN's børnekonvention, at børn og forældre skal have indflydelse på den indsats, behandling eller pleje, de modtager. Med Anbringelsesreformen bliver det princip endnu tydeligere i dansk lovgivning.

Familieplejeren må se barnets familie i et økologisk perspektiv. Det er et syn på udvikling, hvor man vedkender sig, at mange faktorer på mange niveauer påvirker en families udvikling, – og dernæst indstiller forventningerne derefter.

Mange undersøgelser og interview med anbragte børn viser, at forældre har stor betydning for barnet. Derfor er det vigtigt, at familieplejere så vidt muligt indgår i et åbent, kommunikativt samarbejde med forældre. Ved at tage udgangspunkt i barnets og forældrenes

erfaringer, interesser og værdier kan familieplejeren satse på forældrenes vilje til at forandre og udvikle. Derved får deres barn accept på, at det er i orden at falde til og trives i familieplejen uden skyldfølelse.

“Min mor er det eneste menneske på denne jord, jeg har elsket højt...” (Note 3)

Der føres af og til socialpolitiske diskussioner om forældres tarv kontra børnenes tarv. Hvor svinger lovgivning og praksis hen? Fortællinger illustrerer ofte, at hensyn til forældre og hensyn til børn ikke er så modsætningsfyldte endda. Andre historier vidner om, at hensynet til forældrene modarbejder et barns muligheder for udvikling – også efter en anbringelse.

Denne konklusion er tankevækkende:

“I praksis har forældre en rettighed, men ikke en pligt til samvær med børn – mens børn i praksis har en pligt, men ikke en rettighed til samvær.” (Note 4)

SL's medlemsundersøgelse spurgte til forældres betydning for plejebørn og til kontakt mellem plejebørn og forældre.

24%	af familieplejere karakteriserer forholdet mellem plejebarn og familie som positivt for barnets livskvalitet
69%	af familieplejere vurderer forholdet som et, plejebarnet må leve med på godt og ondt
6%	karakteriserer forholdet som direkte skadeligt

For en beskrivelse af kontakten mellem plejebarn og familie – se kapitel II.

Familieplejerne blev også bedt om deres vurdering af samarbejdet med barnets familie.

33%	oplyser, der er et godt samarbejde uden de store problemer.
39%	siger, samarbejdet er godt, men kræver mange ressourcer hos familieplejen.
13%	oplyser, der er et nogenlunde samarbejde.
3%	siger, samarbejdet er dårligt og volder problemer for familieplejen.
12%	konstaterer, at der ikke er samarbejde med plejebarnets familie.

Det er vigtigt, at kommunerne tager ejerskab og yder støtte til samarbejdet og samspillet mellem familieplejere og barnets familie. Det er ligeledes af stor betydning, at kommunerne støtter forældre i deres krise, så de kan arbejde med og ikke imod barnets anbringelse. Med Anbringelsesreformen får kommunen mulighed for at tilbyde en støtteperson til samværet mellem plejebarn og forældre.

Tilsyn og supervision

Tilsyn

Det er et krav i loven, at der sker tilsyn hos familieplejere. Der skal være et generelt tilsyn fra den godkendende kommune, hvori familieplejen er beliggende. Og der skal være et specifikt tilsyn fra den anbringende kommune. Både den godkendende og den anbringende kommune kan indgå aftale med andre om at udføre tilsynet. Det sker oftest ved en aftale med en familieplejeforening.

Det generelle tilsyn skal sikre, at forudsætningerne for godkendelsen opretholdes – f. eks. målgruppe og antal børn. Det specifikke tilsyn

vedrørende det anbragte barn skal sikre, at formål med og plan for opholdet opfyldes. Kommunen skal via det løbende tilsyn kunne træffe afgørelser om ændringer i indsatsen overfor barnet.

Anbringelsesreformen, der trådte i kraft 1. januar 2006, indeholder lovkrav om minimum et årligt besøg af den anbringende kommune på anbringelsesstedet, hvor der skal tales med barnet. Der stilles ikke andre krav til tilsynet – ej heller til indholdet.

Flere faktorer er vigtige i forhold til tilsyn:

- Det generelle tilsyn har familieplejen som grundlæggende perspektiv
 - Det skal bygge på gensidig respekt og samarbejde
 - Det skal tilse, at familieplejen trives i beskæftigelsen, at den har betingelser, så opgaven kan løftes
 - Det skal tilse, at familieplejen tilbydes støtte, supervision, efteruddannelse og anden hjælp, hvis det skønnes nødvendigt
- Det specifikke tilsyn har det anbragte barn som grundlæggende perspektiv
 - Det skal have karakter af samarbejde mellem ligeværdige parter om en konkret opgave
 - Den tilsynsførende bør udvise reelt medejerskab til opgaven med det anbragte barn
 - Det har en god kvalitet, hvis det ydes regelmæssigt og ofte, hvis indholdet er relevant og kendt i forvejen via dagsorden, og hvis det følges op af referat

SL's undersøgelse har spurgt familieplejerne om hyppigheden af det specifikke tilsyn med barnet:

15% får intet eller 1 tilsynsbesøg om året
25% får 2-3 tilsynsbesøg om året
24% får 4-5 tilsynsbesøg om året
20% får 6-8 tilsynsbesøg om året
15% får 9 eller flere tilsynsbesøg om året

Familieplejerne er blevet spurgt, hvem der fører tilsynet. 69% af tilsynene med barnet føres af kommuner. Familieplejeforeninger har 15% af tilsynene, mens 16% udføres af både en kommune og en familieplejeforening.

I tabellen er hyppighed af tilsynsbesøg koblet med tilsynsførende instans.

<i>Antal besøg</i>	<i>Kommuner</i>	<i>Familieplejeforeninger</i>	<i>Familieplejeforeninger og kommuner</i>
intet eller 1	21%	3%	5%
2 til 3	32%	5%	15%
4 til 5	23%	21%	30%
6 til 8	16%	32%	24%
9 eller flere	7%	40%	27%

I SL-undersøgelsen blev der spurgt, om plejebørnene deltager i tilsynsbesøg eller samtaler med undervejs.

32% svarer, at børnene altid deltager
47% at de deltager til tider
12% at børnene sjældent deltager
9% oplyser, at de aldrig deltager

Vurderes barnets deltagelse i tilsynsbesøg i forhold til antal besøg viser det sig, at færre tilsynsbesøg er ensbetydende med mindre tilbøjelighed til at samtale med plejebarnet.

Antal tilsynsbesøg er også vurderet i forhold til viden om handleplanen. Er få tilsynsbesøg ensbetydende med velinformerede og meget selvhjulpne familieplejere? Det er ikke tilfældet. Andelen af familieplejere, der får intet eller ét tilsynsbesøg og har hele handleplanen, er en del mindre end andelen af familieplejere med hyppigere tilsynsbesøg. Andelen af familieplejere med intet eller ét tilsynsbesøg og uden kendskab til handleplanen er op til dobbelt så stor som andre andele af familieplejere med flere tilsynsbesøg.

Der er stor forskel i tilsynspraksis. Den varierer fra meget få til jævnlige besøg. 85% af familieplejerne får tilsynsbesøg oftere end minimumskravet i Anbringelsesreformen. Det er positivt. Forhåbentlig medfører den nye lovgivning ikke en dårligere indsats.

SL's undersøgelse tyder på, at de familieplejere, der modtager få tilsynsbesøg tilsyneladende også har et kvalitativt ringere samarbejde med myndigheden. Der samtales mindre med børnene, og der er et dårligere kendskab til handleplanerne.

Forskellen i antal tilsynsbesøg har sin baggrund i, hvilken instans der foretager tilsynet. Der er oftere tilsyn hos familieplejere, hvor en familieplejeforening står for det. Kommunerne har længere mellem tilsynene. Denne konklusion fremgår også af Flemming Nielsens undersøgelse i København.

Supervision

Ordet supervision bruges i mange forskellige betydninger. I daglig tale er supervision støtte og hjælp til overblik. I andre sammenhænge er supervision en selvstændig faglig disciplin med forskellige retninger og metodevalg.

Støtte og hjælp til overblik skal familieplejere modtage i deres løbende samarbejde med kommune/familieplejeforening i forbindelse med tilsynet. Endvidere er kontakt med andre familieplejere – for eksempel i netværk – en god mulighed for støtte og hjælp til overblik. Se kapitel VIII om familieplejens kompetencer og kvalifikationer.

Egentlige supervisionsforløb kan være nødvendige og givende for familieplejeres håndtering af opgaver. Sådanne forløb bør afholdes under forhold uafhængige af myndigheder.

Forskellige tilbud om supervision bør altid være til rådighed for familieplejere.

Aflastning og ferie

Familieplejens aflastning – fra en enkelt eftermiddag til en ferie uden plejebarnet – er et paradoks for nogle mennesker. Selve ordet indikerer det mindre pæne i at blive aflastet for et barn i familien. Det udfordrer romantiske forestillinger om familieplejen som erstatningsfamilie. Men ligesom familiepleje er et komplekst område, er aflastning kompleks og beror på en konkret vurdering i forhold til det enkelte barn og den enkelte familiepleje.

Aflastning er en nødvendighed for nogle familieplejere. Hvis det anbragte barn har problemer

af et omfang og en karakter, der nødvendiggør en egentlig behandling, og familieplejen vælges som alternativ til døgninstitution eller opholdssted, er familieplejen nødt til at blive aflastet for at kunne lade op. Hvis det anbragte barns kontakt med egen familie er en ekstra stor opgave, som for eksempel løses i familieplejens hjem, er familieplejen nødt til at blive aflastet for at kunne lade op.

Aflastning er en langtidssikring af kontinuitet i anbringelsen. Aflastning er den pause, som giver energi og luft til at tage fat på hverdagen igen. Aflastning kan få erfarne familieplejere til at fortsætte.

Det er imidlertid klart, at aflastning kan repræsentere et brud for barnet. Barnet kan opfatte det som en afvisning. Det er særligt udtalt, hvis der er problemer i barnets samvær med egen familie. Alle omkring barnet må være opmærksomme og forsøge at tilrettelægge aflastningen, så den bliver et gode for barnet også.

Aflastning skal betragtes positivt som et ekstra netværk for plejebarnet – et ekstra tilbud om udviklingsmuligheder, bekendtskaber og ny viden. Her kan barnet holde fri og bare være et barn uden at føle sig i behandling. Aflastning kan foregå i en anden familie, sammen med andre plejebørn på en institution, på weekendlejr eller lignende.

Det er vigtigt at arbejde åbent og kreativt med at udvikle former for aflastning, hvor plejebørns udviklingsbehov og behov for relationer tilgodeses. Det er hensigtsmæssigt at placere opgaven med udvikling af aflastningstilbud i ressourcecentre.

34

Men det beror altid på en konkret vurdering, hvorvidt, i hvilket omfang og hvordan anbringelsen i en familiepleje skal kombineres med aflastning. Det er vigtigt, at sagsbehandlere og kurator tidligt inddrager familieplejen i beslutningen om aflastning eller ej. Er situationen til det, er det også vigtigt at inddrage plejebarnets ønsker til aflastning.

SL har undersøgt omfanget af aflastning.

Blandt de anbragte børn i undersøgelsen modtager 27% aflastning.

20% af familieplejerne modtager aflastning for alle deres plejebørn
9% modtager aflastning for et eller flere, men ikke alle deres plejebørn
71% modtager ikke aflastning

De 71% familieplejere, der ikke modtager aflastning, er spurgt, om de ønsker det. 23% vil gerne have aflastning. 77% ønsker det ikke.

De 29% familieplejere, der modtager aflastning, er spurgt, hvilken form for aflastning, de modtager. Hos hovedparten – 63% – er plejebarnet i anden familiepleje. 12% har barnepigeordning, hvor aflastning sker i eget hjem. Hos 10% har barnet ophold på et andet anbringelsessted, mens 1% bruger ophold i feriekoloni. 14% er andet, men mest kombinationer af anden familiepleje og barnepigeordning.

De 29% familieplejere er spurgt om tilfredshed med den aflastning, der modtages. 83% er tilfredse, 12% vil gerne have mere aflastning, mens 5% gerne vil have en anden form for aflastning.

Ferie og tilfredshed

SL spurgte i medlemsundersøgelsen om familieplejernes aktuelle feriepraksis og deres tilfredshed dermed.

64%	holder aktuelt ferie med alle deres plejebørn
29%	holder ferie både med og uden deres plejebørn
3%	holder ferie med et eller flere, men ikke alle plejebørn
4%	holder ferie uden plejebørn

78% er tilfredse med deres aktuelle feriepraksis.

17% har følt et pres i forhold til den nuværende feriepraksis, mens 5% er blevet pålagt deres aktuelle feriepraksis.

Af de 22%, der ikke er tilfredse med deres feriepraksis, holder mere end halvdelen ferie med alle deres plejebørn. 40% holder ferie både med og uden deres plejebørn.

Hverken aflastning eller ferie uden plejebørn er praksis hos de fleste familieplejere. Og der synes overordnet set at være stor tilfredshed med det. Men det er ikke acceptabelt, at 22% ikke er tilfredse, når feriereglerne giver familieplejere ret til ferie.

23% af de adspurgte familieplejere vil gerne have aflastning uden at få det. Disse familieplejere kan komme i situationer, hvor aflastning er en forudsætning for deres videre virke.

Andre værktøjer

Følrdninger og udrykningstjeneste

Etablering af følrdninger kan være med til at give en god start for nye familieplejere. Introduktion og støtte kan betyde, at familieplejere ikke opgiver eller høster nederlag og får dårlig selvfølelse. Det er afgørende for, at man som familieplejer overkommer opgaven og giver plejeanbragte børn den kontinuitet, som de fortjener og har krav på.

En udrykningstjeneste kan også i særlige situationer være en støtte for familieplejen. Den kan være med til at fastholde den konkrete anbringelse og beskæftigelsen som familiepleje på trods af en krise.

For nærmere beskrivelse af følrdninger og udrykningstjeneste se kapitel VIII om familieplejernes kompetencer og kvalifikationer.

Netværk for familieplejere

At arbejde som familieplejer i eget hjem er ensomt. Man er alene om jobbet og uden kolleger.

At blive en del af et netværk kan give et mere nuanceret syn på egne problemstillinger og arbejdsvilkår. Man kan reflektere og relatere bredere i samspil med de øvrige netværksdeltagere. Man er sammen med kolleger.

På et internetbaseret netværk for familieplejere skriver en deltager:

“...Hvorfor er jeg så på? Jamen, det er jo her, jeg kan reflektere over egen adfærd, her tør jeg godt arbejde med mine stærke og svage sider, her deltager jeg i meget faglige diskussioner, hvor viden og empati frigøres og kommer alle i netværket til gode, og frem for alt så BRUGER vi hinanden, når det er rigtig svært at holde ud, når vi er trængte, kede af det eller glade og sprudlende. Her er gensidig respekt. Gid dette netværk må bestå og udvikle sig langt ud i fremtiden....” (Note 5)

Der findes allerede mange netværk, som fungerer rigtig godt. Der er etableret netværk med støtte fra familieplejeorganisationerne, SL's amtskredse m.fl. De fleste netværk er dog opstået på familieplejeres eget initiativ. Men mange, som ikke har ressourcer til at etablere et sådan netværk, må undvære den støtte og den kollegiale snak med andre familieplejere, som er så nødvendig for arbejdet og det psykiske arbejdsmiljø.

Det er oplagt, at de foreslåede ressourcecentre koordinerer og etablerer netværksgrupper.

For mere udførlig beskrivelse af netværk blandt familieplejere se kapitel VIII om familieplejernes kompetencer og kvalifikationer.

Anbefalinger

Det anbefales, at der fra alle sider arbejdes hårdt for at sikre kontinuitet i anbringelser i familiepleje. Særligt kommunen har ansvar i forhold til at sikre godt samarbejde med familieplejen. Kommunen har også ansvar for sikre godt samspil mellem familiepleje, plejebarn og dets familie. Kommunen har en særlig opgave i at støtte plejebarnets familie i samspillet.

Det anbefales, at der arbejdes for at tilgodese børn, deres behov og holdninger i anbringelser. Der skal til stadighed samles viden om og udvikles redskaber til at samtale med børn om deres liv og udviklingsmuligheder.

Det anbefales, at der arbejdes på at give alle familieplejere mere ensartede tilsyn i forhold til kvantitet og kvalitet. Tilsynet skal bygge på ligeværdigt samarbejde, tilgodese arbejdsbetingelser, tilføre redskaber og give optimal støtte til familieplejere.

Det anbefales, at alle familieplejere har stående tilbud om supervision – et udviklende forløb uafhængigt af myndigheder. Stående tilbud kan bruges i perioder med særligt vanskelige opgaver eller i forbindelse med krise.

Det anbefales, at der etableres fælloordninger blandt familieplejere, etableres udrykningstjenester og gives støtte til dannelse af netværk.

Det anbefales, at familieplejere bruger deres lovmæssige ret til ferie. Tilrettelæggelse af ferie med eller uden plejebarn aftales konkret årligt – første gang i forbindelse med indgåelse af kontrakt.

Det anbefales, at familieplejere sikres aflastning i fornødent omfang.

Det anbefales, at der arbejdes åbent og kreativt på at udvikle former for aflastning, hvor plejebørns udviklingsbehov og behov for relationer tilgodeses, således at kvalitet og kontinuitet i anbringelsen sikres.

Note 1

Model for arbejde i ansvarsgruppe beskrives i Pär Nygren: Professionel omsorg for børn og familier. 2003.

Note 2

Undersøgelsen er beskrevet i Else Christensen: Anbringelse af børn. 1998.

Note 3

Steen Elsborg, Trine Juul Hansen og Vagn Rabøl Hansen: "Den sociale arv og mønsterbryderne". DPI, 1999. p. 72.

Note 4

Warming, 2005 p. 183.

Note 5

Robak 2002, p. 245.

Litteratur

Draiby, Puk

Når familien er et job: samtaler med plejeforældre
Dafolo, 2001

Egelund, Tine og Anne-Dorthe Hestbæk

Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet – en forskningsoversigt
Socialforskningsinstituttet, 2003

Kildedal, Karin

En menneskelig opvækst?: om voksnes oplevelser af at være anbragt i familiepleje og/eller på institution i barndommen: en kvalitativ undersøgelse
Aalborg Universitet, 1995

Kommunernes

Landsforening

Familieplejev vejledning

Kommuneinformation, 2004

Nielsen, Henrik Egelund (red.)

TABUKA – tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen af børn og unge
Forlaget Børn & Unge, 2005

Nygren, Pär

Professionel omsorg for børn og familier
Psykologisk Forlag, 2003

Robak, Susanne

De tavse eksperter – portræt af en kultur
Husets forlag, 2002

Sandholt, Pia

Familieplejen for børn og unge – brugerundersøgelse – en undersøgelse af samarbejdet mellem Familieplejen for børn og unge, de kommunale forvaltninger og plejefamilierne
København Familieplejen for børn og unge, 2002

Wegler, Bibi og Hanne Warming

Barnet mellem to familier: en undersøgelse af samarbejdet mellem forældre og plejeforældre
Dafolo, 1996

Warming, Hanne

"Har andre plejebørn det som mig?"
Frydenlund, 2005

Kapitel VI Ophør og efterværn

Ophør af anbringelse i familiepleje

Ophør af anbringelser i familiepleje er ofte en vanskelig hændelse. Et ophør kan være ensbetydende med, at knyttede relationer skal brydes.

Både planlagte og ikke planlagte ophør er reel hverdag for plejebørn og familieplejere. Der findes ikke statistik over antal ophør i familieplejer, men årlig statistik over ophør i samtlige anbringelser. Hvert år ophører over 4000 anbringelser. Cirka halvdelen sker i aldersgruppen fra 18 år og op, – en væsentlig grund er altså alder.

Statistisk set vil 2000 af disse ophør ske i familiepleje. Men eftersom der forholdsmæssigt er flere mindre børn i familiepleje, holder tallet ikke. Der er dog ingen tvivl om, at ophør af anbringelse er udbredt også blandt familieplejere.

Der kan være flere årsager til ophør af anbringelser i familiepleje:

- Alder eller anden forudset årsag
- Uforudset årsag grundet forældres, børns/unges eller kommunes ændrede samtykke/beslutning
- Sammenbrud i anbringelsen

SL-undersøgelsen bad familieplejerne svare på, om de har oplevet ophør og i givet fald hvor mange.

47% har ingen erfaringer med ophør.

De familieplejere, der har oplevet et eller flere ophør, fordeler sig således:

34%	har erfaringer med 1 ophør
21%	har erfaringer med 2 ophør
13%	har erfaringer med 3 ophør
9%	har erfaringer med 4 ophør
6%	har erfaringer med 5 ophør
5%	har erfaringer med 6 ophør
12%	har erfaringer med 7 eller flere ophør

Hver familiepleje fik lejlighed til at besvare yderligere forhold om op til 6 ophør. Der blev indsamlet oplysninger om i alt 1333 ophør.

19%	af ophørene var planlagte og grundet barnets alder (Note 1)
27%	af ophørene var planlagte og grundet opnået formål med anbringelsen
20%	af ophørene var uplanlagte og skyldtes forældres tilbagetrækning af samtykke
11%	af ophørene var uplanlagte og skyldtes kommunes ønske om andet tilbud til barnet
9%	af ophørene var uplanlagte og skyldtes barnets ønske om ophør
13%	af ophørene var uplanlagte og skyldtes familieplejens ønske om ophør

Mere end halvdelen af ophørene er uplanlagte, hvoraf forældres tilbagetrækning af samtykke udgør den største gruppe. Dernæst følger familieplejens ønske om ophør og kommunens ønske om et andet tilbud til barnet. Mindste gruppe er barnets ønske om ophør, hvilket både kan dække over ønske om flytning til andet anbringelsessted og tilbagetrækning af samtykke til anbringelse.

SL's medlemsundersøgelse spurgte også til forløbet af ophøret. Svarene viser, at ved planlagt ophør er forløbet i tre fjerdedele af tilfældene tilfredsstillende for både plejebarnet og familieplejen.

38

Ved uplanlagt ophør grundet forældres tilbagetrækning af samtykke vurderes forløbet som negativt for plejebarnet i 73% af tilfældene og for familieplejen i 82% af tilfældene. Ved uplanlagt ophør grundet kommunes ønske om andet tilbud vurderes forløbet som negativt for plejebarnet i 64% af tilfældene og for familieplejen i 62% af tilfældene.

Tilbagetrækning af samtykke

20% af ophørene i familiepleje skyldes forældres tilbagetrækning af samtykke. Det er mange. Der er lovmæssig mulighed for at udskyde hjemtagelse i de tilfælde, hvor forældres tilbagetrækning af samtykke ikke medfører tvangsanbringelse og hvor umiddelbar hjemtagelse ikke er i barnets tarv. Anbringelsesreformen udvider perioden, en hjemtagelse kan udskydes, fra tre til seks måneder.

90% af anbringelserne i Danmark er frivillige. Dermed er tilbagetrækning af samtykke en mulighed i langt de fleste anbringelser. Det medfører en usikkerhed hos det anbragte barn og hos familieplejerne, som kan være årsag til manglende tilknytning mellem plejebarn og familiepleje.

Der er fra flere sider fremsat ønsker om lovgivningsmæssigt af give børn klagemuligheder med opsættende virkning, når forældre tilbagetrækker samtykke, eller en kommune beslutter hjemtagelse mod barnets ønske. Hanne Warming går skridtet videre, når hun på baggrund af samtaler med og udsagn fra plejeanbragte børn anbefaler, at plejebørn gives en lovfæstet garanti mod hjemgivelse mod deres vilje.

Sammenbrud i anbringelser

De 33% uplanlagte ophør har karakter af sammenbrud i anbringelsen. De skyldes kommunens, barnets eller familieplejens ønsker. Der findes ingen dansk, men udelukkende udenlandsk forskning om sammenbrud af anbringelser. Det er ikke muligt umiddelbart at sammenligne med oplysningerne i SL's undersøgelser. Men de fleste undersøgelser viser en større andel af sammenbrud, end der er tale om i SL's undersøgelse.

Konklusioner fra de internationale undersøgelser viser:

- Jo ældre et barn er ved anbringelse, jo større risiko for sammenbrud
- Risiko for sammenbrud er størst i start af anbringelse
- Anbringelse i slægt nedbringer risiko for sammenbrud
- Børn med adfærdsproblemer og antisocial adfærd er oftere udsat for sammenbrud
- Familieplejere med egne børn, der er aldersmæssigt tæt på plejebarn, har større risiko for sammenbrud
- Udelukkelse af anbragte børns egne forældre fra anbringelsessted øger sandsynlighed for sammenbrud

Ophør kræver tid og omtanke

Antallet af uplanlagte ophør i familiepleje vidner om mange svære situationer for børn, familieplejere og forældre. Uacceptabelt mange. Årsagen til forældres tilbagetrækning af samtykke, kommunes ønske om andet tilbud eller familieplejeres forklaring på ønske om ophør kendes ikke. Det vides heller ikke, om lovgivningens mulighed for at forlænge en anbringelse er brugt.

Men undersøgelser og beretninger viser, hvor vigtigt det er for alle parter, at ophøret sker planlagt og med omtanke. Ophøret skal være holdbart, når det drejer sig om hjemtagelser, så der ikke sker genanbringelser:

- Forberedelse af ophør er vigtig både for plejebarn, dets familie og familieplejen. Er der tale om hjemgivelse, skal alle forberedes på nye relationer og familiemønstre.
- Tid spiller en afgørende rolle. Det er væsentligt med god tid til omstilling, til at vende tankerne og vænne sig til nye forhold.
- Ophør/hjemgivelse skal foregå glidende. Det er vigtigt at undgå brud og ubearbejdede følelser, at fastholde relationer til livet førhen – i det mindste en tid

Efterværn

Efterværn kan være flere ting. Det kan være den kontakt og de relationer, der er mere eller mindre formelt aftalt mellem familieplejere og de plejebørn, der flytter. Og det kan være den lovgivningsmæssige mulighed, der er for at iværksætte efterværn for tidligere anbragte.

Uanset årsag til ophør udgør familieplejen en vigtig del af et barns liv. I videst mulig omfang gælder det om at bevare en kontakt, der knytter an bagud. Det er betydningsfuldt for barnet at mærke den værdi, det havde for familieplejen under anbringelsen, ved at genkende den i kontakten fremover.

“Hvor holder I jul? Jeg synes, jul er et mareridt. Alt handler om familie, hygge og samvær. Når det er jul, har jeg bare lyst til at grave mig ned. Jeg føler mig ikke hjemme hos min plejefamilie, og efter jeg er flyttet, ved jeg ikke engang, om jeg er velkommen. Min familie har jeg ikke holdt jul med i seks år. Jeg hader, når folk snakker om, hvordan de glæder sig til julen og til at komme hjem til mor. Jeg ville også gerne hjem til jul, hvis min mor var en anden. Pigen, 20 år.” (Note 2)

Det er vanskeligt og ikke altid muligt at være der for sine tidligere plejebørn. For familieplejere med mange plejebørn bag sig er det fysisk umuligt at holde jul med alle – uanset eventuelt ønske. Men det er ønskeligt, at familieplejere efterfølgende spiller en rolle i plejebørnernes voksenliv. Der bør arbejdes for at finde måder til det fra familieplejens og fra myndighedernes side.

En begyndelse kan være, at familieplejere anvendes til de lovgivningsmæssige muligheder for efterværn.

Det er muligt at tilbyde anbragte unge, der fylder 18 år, forskellige efterværnsordninger:

- Fortsat anbringelse til den unge fylder 23 år
- Udslusning
- Støtte-kontaktperson
- Fleksibelt efterværn – nyt tiltag i Anbringelsesreformen

4% af plejebørnene er unge i familiepleje som fortsat anbringelse, viser SL-undersøgelsen. Det svarer til landsgennemsnittet.

I undersøgelsen bad SL også familieplejerne svare på omfanget af efterværn.

67%	har ikke været med til at etablere efterværn. De har heller ikke været i situationer, hvor det var relevant
17%	har ikke været med til at etablere efterværn på trods af, at de har været i situationer, hvor det var relevant
16%	har medvirket til efterværn

Rundt regnet en tredjedel af alle familieplejere har været situationer, hvor efterværn var relevant. Kun i halvdelen af tilfældene blev der etableret efterværn.

De efterværensordninger, der etableres hos familieplejere, deler sig nogenlunde ligeligt mellem fortsat anbringelse, udslusning og besøgsaftaler.

Generelt set bruges lovgivningens muligheder for efterværn ikke i særligt stort omfang. Med Anbringelsesreformen er det hensigten at ændre dette. Kommunen skal nu træffe beslutning om, hvorvidt en anbragt ung skal have efterværn, og den unge skal informeres om denne beslutning.

Den unge kan klage over manglende efterværn. Og en klage har opsættende virkning i form af fortsat anbringelse. Den unge må altså ikke fjernes fra sin anbringelse, mens klagen behandles.

Anbringelsesreformens betoning af efterværns betydning bør smitte af på kommunernes praksis – også i forhold til efterværn i familieplejere.

Anbefalinger

Det anbefales, at der opsamles mere viden om ophør af anbringelser, herunder ophør af anbringelser i familiepleje.

Det anbefales, at kommuner og familieplejere tilstræber, at et ophør sker så planlagt, med så god tid og så glidende som muligt.

Det anbefales, at anbragte børn og familieplejere i højere grad sikres mod uplanlagte ophør grundet forældrenes tilbagetrækning af samtykke.

Det anbefales, at familieplejeres egne børn ligestilles med plejebarn og familieplejens voksne og modtager tilbud om psykologhjælp, når plejeforhold ophører uplanlagt.

Det anbefales, at reglerne for efterværn bruges optimalt. Børn og unge i familiepleje bør i højere grad tilbydes efterværn, så familieplejere gives bedst mulige betingelser for at virke som plejebørns bagland.

Note 1

Andelen af ophør afviger meget fra landsgennemsnittet. Det skyldes mest den aldersmæssige fordeling på forskellige anbringelsessteder. Familiepleje har overrepræsentation af mindre børn. Derudover skyldes det formodentlig, at en del ophør på grund af alder er kategoriseret under 'formålet med anbringelsen er opnået'.

Note 2

Warming 2005, p. 97.

Litteratur

Brønserud, Sissel og Marie-Louise Dessau
Anbringelse af børn i familiepleje: at navigere i en kompleks virkelighed
Dafolo, 2002

Egelund, Tine og Anne-Dorthe Hestbæk
Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet – en forskningsoversigt
Socialforskningsinstituttet, 2003

Nielsen, Flemming
Som plejeforældre ser det – kortlægning og analyse af foranstaltningen "familiepleje" i Københavns Kommune
Københavns Universitet, 2002

Robak, Susanne
Exit – om plejeforholds ophør
Robaks Forlag, 2003

Kapitel VII Familieplejen som udviklingsrum

Familieplejere skal fra modtagelsen skabe et udviklingsrum for barnet. Familieplejen danner rammen om barnets kvalificering til nuværende og fremtidigt liv.

Anbragte børn bevæger sig på tværs i flere forskellige arenaer end deres jævnaldrende. Det kan være hjemme hos deres egen familie, plejefamilien, aflastningsfamilien, skolen, SFO og fritidsaktiviteter. Hver arena har bestemte samværskoder og stiller forskellige krav til mestring af disse. Og langt de fleste anbragte børn har svagere forudsætninger for mestring end andre børn.

Derfor har familieplejere et særligt stort ansvar for at hjælpe børnene til at mestre livssituationer på bedste vis. Det stiller krav til familieplejen som udviklingsrum. Familieplejere er nødt til at tænke langsigtet i forhold til plejebørnene og må samtidig være fleksible og foranderlige.

Familieplejer som indre guide

Primært skal opbygning af barnets relationer og tilknytninger lykkes, når det anbringes i familiepleje. Besvarelserne i SL's undersøgelse tyder på, at det lykkes i vid udstrækning.

Begrebet udviklingsrum er inspireret af Ida Schwartz' definition af begrebet på døgninstitutionsområdet.

Begrebet fremhæver det generelle fokus på de opvækstvilkår og udviklingsbetingelser, barnet tilbydes, frem for det specifikke fokus på barnets behandlingsbehov.

Døgninstitution og familiepleje skal skabe rammen om et barns udviklingsbetingelser ved at være udviklingsrum.

Efter egne udsagn at dømme opfatter familieplejere sig som indre ledsagere for deres plejebørn.

Hvorvidt det lykkes også at være indre ledsager på sigt, er vanskeligt at svare på. Undersøgelsens resultater om ophør af anbringelser tyder på, at familieplejere ofte ikke får mulighed for at fuldføre arbejdet. Andelen af uplanlagte ophør udgør mere end halvdelen af alle rapporterede ophør.

Udsagn og fortællinger fra nuværende og tidligere anbragte børn og unge tyder på, at det ikke altid er lykkedes for familieplejere at være indre guide for disse konkrete børn og unge under og efter anbringelsen.

“De bedste anbringelseshistorier fra TABUKA-materialet er fra plejefamilier.

Med det er også en kompleks konstruktion, hvor mange modstridende elementer skal spille sammen. Plejeforældrene skal lade barnet komme 100% ind i familien og holde af det på lige fod med deres egne børn – samtidig med, at de skal respektere, at det har sin egen familie uden for plejefamilien.

De skal også have deres egne børn til at fungere i den konstruktion. De skal have (faglig) kompetence til at tage sig af barnets behov og til at klare samarbejdet med dets familie uden konflikter – men de skal fungere som familie og ikke som professionelle. Det er vanskelige og sammensatte krav at skulle leve op til.

Måske er det derfor, at også de absolut dårligste anbringelseshistorier er fra familieplejere.”
(Adskilt i afsnit af red.) (Note 1)

Familieplejer skal som indre guide:

- Være indre ledsager for plejebarnet fremover. Der skal skabes relationer og tilknytning, som gør plejebarn og familiepleje unikke for hinanden
- Skabe meningsfulde samspilsoplevelser med plejebarnet og derved fremstå som ansvarlig voksnen
- Lære plejebarnet nødvendige kulturelle koder
- Hjælpe plejebarnet med at spille en aktiv rolle i eget liv, så evnen til at mestre udfordringer fremmes
- Støtte plejebarnet i at udvikle kvalificeret selvbestemmelse som forudsætning for social deltagelse.

Samarbejde med forældre

Forholdet til plejebarnets egen familie betyder meget for barnets mulighed for at modtage familieplejen som indre guide. Familieplejen skal håndtere samarbejdet med familien og hjælpe plejebarnet med at etablere en realistisk og afklaret kontakt, så det formår at finde balancen mellem de to familier.

SL-undersøgelsen tyder på, at der i hovedtræk er et afbalanceret forhold til plejebørns familier.

Familieplejerne har i undersøgelsen vurderet samarbejdet med plejebørnenes familie:

39%	vurderer, at samarbejdet er godt, men kræver mange ressourcer
33%	vurderer samarbejdet som godt
13%	finder samarbejdet nogenlunde
3%	vurderer samarbejdet som dårligt
12%	meddeler, at de ikke har samarbejde med plejebarnets familie

Det manglende samarbejde kan dække over mange forskellige forhold: Brud mellem plejebørn og familie, afklaret valg fra plejebarnets side, mangel på familie eller, at en anden instans står for kontakt mellem plejebarn og familie.

Der findes ikke undersøgelser over plejebørns og deres familiers vurdering af samarbejde med familieplejere.

Familieplejer som ydre ledsager

Tilbud og kontakter udadtil i samfundet er af væsentlig betydning for skabelsen af et udviklingsrum for anbragte børn og unge. Hvilke er naturligvis afhængig af det enkelte barn og dets alder.

Familieplejen har særlige muligheder for at skabe udviklingsrum via det normale familieliv med deltagelse i det almindelige samfunds tilbud og kontakter.

Eksempelvis kan en familieplejes engagement i den lokale fodboldklub eller kontakter til en praktikplads hos den lokale elektriker medføre gode muligheder for accept og udvikling for barnet eller den unge.

Dagtilbud

Samlet set er 25% af plejebørnene i medlemsundersøgelsen under den skolepligtige alder.

63% af familieplejerne oplyser, at alle deres børn under skolepligtig alder modtager et kommunalt dagtilbud. 11% oplyser, at et eller flere, men ikke alle børn under skolepligtig alder benytter lokalt dagtilbud.

37% af de plejebørn, der benytter lokalt dagtilbud, får hel eller delvis støtte, mens 63% deltager uden støtte.

59% af dem, der ikke benytter lokalt dagtilbud, passes i familieplejen.

Af de plejebørn, der ikke modtager kommunalt dagtilbud, er 9% i kommunal specialbørnehave og 7% i amtslig specialbørnehave.

Skolen

Skolegang er væsentlig for alle børn og deres fremtidige muligheder. Forskning og undersøgelser viser, at anbragte børn og unge klarer sig dårligere i skolen end andre børn. Det er også påvist, at skolegang er specielt vigtig for anbragte børn, hvis de skal opnå en positiv udvikling.

Anbringelsesreformen stiller krav om, at der tages stilling til børns og unges skolegang i forbindelse med anbringelsen.

58% af familieplejerne oplyser, at alle deres børn i skolepligtig alder benytter lokal skole. 12% oplyser, at et eller flere, men ikke alle plejebørn i skolepligtig alder benytter lokal skole.

75% af plejebørnene går i skole uden særlig støtte, mens 25% modtager særlig støtte.

Af de børn, der ikke går i folkeskole, er 37% på kommunal specialskole og 29% på amtslig specialskole. 4% benytter intern skole på døgninstitution eller opholdssted, og 4% går på kost- eller efterskole.

Det er vigtigt, at familieplejere samarbejder med plejebarnets skole, selv om barnets baggrund, tavshedspligt og samarbejdet med forældre kan gøre det vanskeligt.

Ambassadør for barnet

Familieplejen er ambassadør for plejebarnet i det lokale netværk. At være ambassadør betyder, at familieplejen hjælper og om nødvendigt beskytter plejebarnet i etablering og vedligeholdelse af eget netværk. Måske kaster ambassadøren sig ud i fritidsjob som spejderleder eller skaterinstruktør alene på baggrund af plejebarnets interesse.

Et plejebarns lokale netværk bygger blandt andet på familieplejens anseelse i lokalsamfundet og består af fritidsaktiviteter, venskaber samt forholdet til familieplejens venner og familie.

Plejebarnets fritidsaktiviteter

66% af familieplejerne i SL's medlemsundersøgelse oplyser, at alle deres plejebørn deltager i organiseret fritidsaktivitet. 12% oplyser, at de både har plejebørn, der deltager og ikke deltager. 22% oplyser, at deres plejebørn ikke deltager i organiserede fritidsaktiviteter.

44 De familieplejere, som både har børn, der deltager og ikke deltager, oplyser nogenlunde ligeledes, at manglende deltagelse er et udtryk for lyst, funktionsevne eller alder.

Familieplejerne med børn uden organiserede fritidsaktiviteter, angiver barnets lyst som årsag i 14% af tilfældene. Funktionsevne og adfærd er årsag for 44% og alder for 35%. 2% mener ikke, der er godt for barnet. 5% opgiver andet som årsag.

91% af de børn, der er med i organiserede fritidsaktiviteter, deltager i en eller to, mens 9% deltager i mere end to.

Top 5 over fritidsaktiviteter ser således ud: Gymnastik/svømning, boldspil, ridning, spejder og andre. Sidstnævnte dækker mange forskellige områder som skydning, sang og kirkelige aktiviteter.

Familieplejens lokale engagement

61% af familieplejerne deltager selv i en eller flere lokale aktiviteter. 31% deltager i en, 14% i to og 16% i tre eller flere. De mest rapporterede lokale aktiviteter er følgende:

1. Deltager i forenings- og kulturaktivitet som træner, hjælpetræner, tropsfører eller lignende
2. Har poster i foreningslivet
3. Sidder i bestyrelser i skole- og dagtilbud

58% oplyser, at deres aktivitet ikke er direkte afledt af deres funktion som familieplejere. 17% oplyser både og. 25% oplyser, at deres aktivitet er direkte afledt af deres erhverv.

42% mener, at deres aktiviteter har stor indflydelse på plejebørnenes hverdagsliv og deres forhold til omgivelserne. 24% mener både og. 34% mener ikke, det har stor betydning.

Familieplejens familie og venner

Det er vigtigt at inddrage familie og venner i forhold til plejebarnet, så det oplever at være en del af familieplejens liv. I starten kan det være svært for omgivelserne at involvere sig i plejebarnet. Til grund kan ligge usikkerhed i forhold til barnets baggrund og i forhold til længde og holdbarhed af barnets ophold i familieplejen.

Netværk af plejebørn

Plejebørns liv i familiepleje, lokalsamfund, skole/dagtilbud, egen familie og deres fritidsaktiviteter og kammeratskaber er væsentlige faktorer for, at de kan udvikle sig og danne identitet.

Fleere bøger og projekter vidner imidlertid om, at plejebørns samvær med andre anbragte børn kan være vigtig for deres udvikling. Plejebørn og tidligere anbragte børn har behov for at dele erfaringer med hinanden. De senere år er der skrevet bøger af tidligere anbragte, og der er oprettet samlingssteder som De Fire Årstider i København og Baglandet i Århus og København.

Der er flere steder i regi af Familieplejen Danmark etableret netværk af nuværende plejebørn.

Der er også oprettet et børneting, hvor pleje-anbragte børn deler deres erfaringer.

Blandt erfaringerne fra Børnetinget er, at plejebørn i deres møde med andre plejebørn oplever en social anerkendelse, der ikke finder sted på trods af, men i kraft af deres erfaringer og identitet som plejebørn.

“Netværksgrupper for plejebørn kan derfor både styrke den enkelte deltagers mestring af eget liv samt selvtilliden og selvværdet gennem social anerkendelse.” (Note 2)

På baggrund af erfaringerne med Børnetinget anbefales det, at plejebørn får en lovgivningsmæssig ret til at deltage i netværksgrupper for plejebørn. Det fremhæves, at netværksdannelse udgør en meget værdifuld kilde til viden via plejebørns erfaringsudveksling og spejling af hinanden. En viden som familieplejekonsulenter kan bruge i deres samarbejde med familieplejen.

Det kan tilføjes, at plejebørnenes øgede bevidsthed, selvtillid, klarhed og viden ligeledes kan bruges positivt af familieplejere i deres arbejde med de anbragte børn og unge.

Livshistorier

Det er vigtigt at vide, hvem man selv er i forhold til andre. Det gælder især for børn og unge, der er anbragt. Viden om familiens fortid, egen historie og betydningsfulde begivenheder er nødvendig baggrund for at forstå, hvorfor og hvordan man handler.

Der findes god litteratur om, hvordan man laver livshistorier. Se litteraturliste.

Familieplejere skal give anbragte børn og unge lyst og mod til at forholde sig til deres egen historie, så de kan få større selvforståelse og oplevelse af mening med livet. Familieplejere skal indgive børn og unge følelsen af at blive set, hørt og forstået – og dermed støtte dem i at blive medskabere af egne liv.

Børnenes livsmuligheder skal ikke kun bedømmes ud fra journaler og indberetninger, som andre har skrevet om dem. De bør også bedømmes ud fra en fortælling, de selv har været med til at skabe, hvor vægten lægges på børnenes kvaliteter, ressourcer og overlevelsesvilje.

Livshistorier er med til at styrke børns og unges identitet og selvværd. Hvis de mangler historien om deres liv, mangler de også deres identitet. Dermed får de store problemer med at orientere sig i forhold til fremtiden.

Alle kan lave livshistorier

Når man som godkendt familieplejer kan tage vare på plejebørn, er man også i stand til at lave livshistorier med dem.

Familieplejere beder selvfølgelig om hjælp, hvis der er noget, de er i tvivl om undervejs. Det kan blandt andet være svært at formulere sig både sandt og skånsomt.

For plejebørn bør livshistorie være en naturlig del af deres liv. Selv om det kan være smertefulde oplevelser, der bliver fremdraget, er der også positive oplevelser. Livshistorier kan kaste lys over tabubelagte hændelser og dermed skabe bedre plads til de gode oplevelser hen ad vejen.

Sådan gør man

Inden familieplejeren starter med at lave livshistorier med børn og unge, er det godt at prøve, hvordan det føles på egen krop. At kende egne stærke oplevelser og sårbare følelser er et vigtigt udgangspunkt for empati.

Mange steder udbydes der kurser i livshistorier. Familieplejere kan selv foreslå et kursus oprettet, hvis det ikke findes i lokalområdet.

Før familieplejeren starter på et plejebarns livshistorie, kontaktes sagsbehandleren/kurator, som kan introducere forældrene til begrebet.

Anbragte børn og unge har forældre, der ofte lever et udsat liv. Derfor kan det være vigtigt at tale med forældre om historier, mens tid er. De opsamlede historier kan så efterhånden fremlægges for plejebarnet og samtales om. Nøje vurderinger af hvad og hvor meget, der skal tales om hvornår – samt overvejelser om barnets alder, er naturligvis af afgørende betydning.

At være med til at videregive historierne kan give forældrene større forståelse for og indsigt i børnenes problemer. Det kan give dem stolthed over at være betydningsfulde for både børn og familiepleje – og måske lette deres skyldfølelse og sorg.

At lave barnets bog om livet skal foregå som etisk forsvarlig hjælp til barnet. Ressourcerne skal være i fokus. Det handler om at tale om de følelser og oplevelser, barnet har haft, og at fokusere på de positive oplevelser. Barnets ressourcer i forhold til at overleve problematiske, sociale og psykiske oplevelser kan fremhæves uden at bore i traumer.

At lave livshistorie fordrer ægte interesse og respekt for den, man laver den sammen med. Det kræver nærvær, tillid, stabilitet og troværdighed. Det drejer sig om at skabe en historie, som barnet kan leve med, selv om dets historie kan være smertefuld og kaotisk.

Det handler om at holde hovedet klart og hjertet varmt. Og det handler om at bruge tid på at hjælpe et plejebarn med at få styr på fortiden – at finde den røde tråd. Det mest oplagte er at starte ved nutiden og arbejde sig bagud støt og roligt, efterhånden som personer omkring barnet kommer med ideer og forslag. Med tiden klippes, klistres og skrives livsbogen, som barnet vil passe på og have med sig fremover.

Hvert enkelt menneskes livshistorie er grundlag for en eksistens – uanset den tilbagevendende diskussion om, hvorvidt livshistorier er almindelig omsorg, pædagogik eller terapi.

*Vi var i København
jeg sagde
her bor din mormor
Min mormor her i København
er min mormor
da dronning Margrethe?
Et par dage senere
tog vi fat
på din livshistorie
Nu siger du
med glimt i øjet
kan du huske
da jeg troede
dronning Margrethe
var min mormor...*

(Note 3)

Anbefalinger

Det anbefales, at der sættes mere systematisk fokus på den vanskelige balance i følelsesmæssige relationer mellem plejebørn og familieplejer.

Det anbefales, at familieplejere og plejebørn modtager støtte til at tackle og udvikle familieplejen som indre guide.

Det anbefales, at familieplejere gives regelmæssig, obligatorisk og uafhængig supervision med henblik på at udvikle plejeforholdet, plejebarnet og familieplejen i forhold til relationer og tilknytning.

Det anbefales, at familieplejere gøres opmærksomme på og hjælpes i udøvelsen af ambassadør-rolle for plejebarnet i lokalsamfundet. Familieplejere jobbet indebærer at være ydre ledsager for plejebarnet.

Det anbefales, at der arbejdes mere systematisk med plejebørns samvær med ligestillede jævnaldrende via

- Samvær mellem flere familieplejeres plejebørn
- Netværk for plejebørn
- Særlige arrangementer som kurser og højskoleophold.

Det anbefales, at familieplejen på baggrund af kursus hjælper plejebarnet med at udarbejde livshistoriebog.

Note 1
Egelund Nielsen 2005,
p. 22.

Note 2
Warming 2005, p.199.

Note 3
Robak & Skriver 1998,
p. 5.

Litteratur

Andersen, John
Familieplejen i Greve kommune
Greve Kommune, 1999

Holm-Petersen, Kirsten
Anbragte børn – 25 beretninger om en barndom udenfor hjemmet
Kroghs forlag, 2004

Horsdal, Marianne
Livets fortællinger - en bog om livshistorier og identitet.
Borgen 1999

Kildedal, Karin
En menneskelig opvækst?: om voksnes oplevelser af at være anbragt i familiepleje og/eller på institution i barndommen: en kvalitativ undersøgelse
Aalborg Universitet, 1995

Laursen, Birthe, interview og redaktion, Claus Rønlev, idé og oplæg
Kærlighed og næstekærlighed: om leveforholdene for plejefamiliers egne børn
Familieplejen Danmark, 1998

Nielsen, Flemming
Som plejeforældre ser det – kortlægning og analyse af foranstaltningen "familiepleje" i Københavns Kommune
Institut for statskundskab, Københavns Universitet, 2002

Nielsen, Henrik Egelund (red.)
"Så kommer du til et bedre sted -": samtaler med unge, der har været anbragt på institution eller i familiepleje om deres liv og om hvordan truede børn og unge skal hjælpes
Forlaget Børn & Unge, 2001

Nielsen, Henrik Egelund (red.)
TABUKA – tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen af børn og unge
Forlaget Børn & Unge, 2005

Robak, Susanne og Illona Skriver
Er min mor prinsesse?
Husets Forlag, 1998

Schwartz, Ida
Socialpædagogik og anbragte børn
Hans Reitzels Forlag, 2001

Schwartz, Ida
Fortællinger fra praksis – om livshistorier og pædagogik
Hans Reitzels Forlag, 2003

Strøm, Ingrid
Livshistoriebøger – en hjælp til identitets- og selvverdsudvikling
Dafolo 2000

Ukendt
En stil fra en "storesøster" til to plejebørn
Familieplejen Danmark, 2001

Warming, Hanne og Tina Juul Rasmussen
En pose blandet slik – fortællinger om livet som plejebarn
Frydenlund 2005

Wegler, Bibi og Hanne Warming
Barnet mellem to familier: en undersøgelse af samarbejdet mellem forældre og plejeforældre
Dafolo, 1996

Warming, Hanne
"Har andre plejebørn det som mig?"
Frydenlund, 2005

Kapitel VIII **Familieplejens kompetencer og kvalifikationer**

48

Hvilke kompetencer og kvalifikationer skal en familiepleje have? For det første er krav dertil meget afhængige af, hvilke opgaver den enkelte familieplejer har. For det andet har kompetencer og kvalifikationer hos familieplejere større sammenhæng med individuel personlighed, erfaring og livssituation end de fleste andre erhverv.

Det er således hverken muligt eller ønskeligt at opstille et færdigt katalog over kvalifikationskrav til familieplejere. Men det er muligt at opliste særlige karakteristika og betingelser for funktionen som familiepleje, som bør indgå i kommende familieplejeres overvejelser.

Arbejder i eget hjem

Familieplejere arbejder i eget hjem. Familieplejens værdi og kvalitet ligger i at inddrage plejebarnet i det almindelige familieliv i det omfang, det overhovedet er muligt. Hjemlige værdier og fortrolighedsrum er knyttet til familiepleje.

Familieplejerens hjem og familie bliver på forskellig vis et offentligt anliggende. Hele familielivet bliver til et arbejde – både hjemme og ude.

Såvel fysisk som mentalt har myndigheder adgang til hjem og familie i forbindelse med godkendelse, anbringelse og løbende tilsyn med et plejebarn. Myndighederne undersøger motiver til og ønsker om at blive familiepleje, private og indbyrdes forhold og relationer, hjemmets beskaffenhed, økonomi med videre.

Det kræver, at man som familie er åben om normalt meget personlige forhold så som indbyrdes relationer, opdragelse og holdning til konflikter, moral og etik.

Arbejder alene

En familieplejer arbejder meget alene. Det giver mulighed for en personlig arbejdsform, hvor familieplejeren kan arbejde selvstændigt og udviklende med plejebarnet. Men det medfører også risiko for at stå alene med problemer og dilemmaer. Det kan være vanskelige opgaver, hvortil der ikke findes samarbejdsparter til støtte og sparring. Eller det kan være isolering i forhold til uenighed med samarbejdsparter.

Når familieplejeren er godkendt og overtager den daglige omsorg for et barn, forventer myndighederne, at kompetencerne til at varetage opgaven er til stede. Men usikkerhed og uenighed om, hvilke specifikke, faglige kvalifikationer familieplejere skal have, findes hos myndigheder i kommuner og amter, blandt professionelle, i familieplejernes egne rækker og i medierne.

Samlet set medfører de nævnte faktorer, at rollen som familieplejer ofte individualiseres i forhold til opståede problemer, vanskeligheder og dilemmaer.

Samarbejde og tværfaglighed

Familieplejere skal indgå i mange samarbejder. Der skal samarbejdes med plejebarnets familie, repræsentanter for forskellige myndigheder og andre personer, som omgås plejebarnet. Det kan være psykolog, supervisor, pædagoger, skolekonsulenter og lærere.

Samarbejdet med plejebarnets familie kan være vanskeligt og udfordrende. Det kan være svært at bevare kontakten til barnets familie, at rumme forældres eventuelt fortsatte svigt – og stadig være loyal overfor alle parter.

Det kan som familieplejer også være vanskeligt at rumme barnets følelser overfor egen familie.

Samarbejdet med myndigheder og det tværfaglige samarbejde kan være udfordrende. Familieplejen står alene i forhold til repræsentanter for myndigheder, som har organisation, økonomi og magt bag sig.

Viden om børn og lovgivning

Erhvervet forudsætter viden om børn og lovgivning, men kravet er naturligvis afhængigt af den enkelte opgave. Nogle opgaver kræver en meget specialiseret viden om teorier og metoder på et bestemt område, mens andre forudsætter mindre.

Pædagoger og flere andre professioner udvikler omsorgskompetence igennem deres uddannelsesforløb. Denne kompetence er en forudsætning for arbejdet med bestemte opgaver med fokus på barnet. Således kan man også stille krav om, at familieplejere er bevidste om og kan formulere kravene til omsorgskompetence – med forankring i teori.

Når familieplejere yder behovs-, udviklings- og opdragelsesomsorg sker det på baggrund af specielle krav indenfor specielle rammer i systemet af love og regler. (Note 1)

Familieplejere må have grundlæggende viden om lovgivningen indenfor området. Det gælder reglerne i Serviceloven om handleplaner og behandlingstilbud til børn og unge. Og det gælder reglerne i Lov om retssikkerhed og administration vedrørende klagemuligheder, tavshedspligt, indberetningspligt med videre.

Familieplejernes baggrund

Set fra en pædagogisk synsvinkel må det være den enkelte opgave, der er bestemmende for krav til familieplejens kompetencer og kvalifikationer. Nogle opgaver forudsætter uddannede pædagoger med specialiseret viden. Andre kræver ikke en pædagogfaglig baggrund.

I SL's undersøgelse blev der spurgt om uddannelsesmæssig baggrund og beskæftigelsesmæssig erfaring. Spørgsmålet blevet stillet til og besvaret af besvaret af begge personer i familieplejen.

40% oplyser, at deres uddannelsesmæssige baggrund er en pædagoguddannelse. 22% oplyser, at de ikke har videregående uddannelse (ikke uddannelse ud over folkeskolen, gymnasiet, handelsskolen eller lignende).

Den beskæftigelsesmæssige erfaring ser sådan ud:

47%	har erfaring fra specialområdet – døgninstitution, specialbørnehave, specialskole med videre
45%	har erfaring fra normalområdet – børnehave, dagtilbud, skole med videre
43%	har erfaring fra anden offentlig ansættelse
55%	har erfaring fra privat ansættelse
8%	har ingen tidligere beskæftigelsesmæssig erfaring

Nogle familieplejere har flere forskellige ansættelser bag sig. Derfor er summen her mere end 100%.

Kurser

SL's undersøgelse spurgte medlemmerne om omfang af kurser modtaget som familieplejere.

24% har ikke modtaget kurser

Familieplejere med kursuserfaring fordeler sig således:

43% har modtaget 1 kursus

38% har modtaget 2 kurser

17% har modtaget 3 kurser

2% har modtaget 4 kurser

Det mest anvendte er et generelt kursus. Næstmest anvendt er kurser med behandlingsmæssigt indhold. Herefter kommer Familieplejen Danmarks grundkursus, som er modtaget af 27%. AMU grundkurset er modtaget af 23%.

RUGO

Facts om RUGO

Navnet RUGO står for: Rekruttering, Uddannelse, Godkendelse og Organisation. RUGO-projektet er blevet til i en arbejdsgruppe bestående af Socialpædagogernes Landsforbund, Familieplejen Danmark, Kommunernes Landsforening, Amsrådsforeningen, Københavns Kommune, Dansk Socialrådgiverforening og HK/Kommunal.

RUGO blev i 2002 en del af Socialministeriets projekt om kvalitet i anbringelsesarbejdet med børn og unge, kaldet KABU.

Formålet med RUGO er at sikre kvalificering af familieplejeområdet med henblik på:

- At anbringelsen forberedes bedre
- At tilsynenes indhold kvalificeres, så de i større udstrækning støtter familieplejen
- At familieplejere løbende tilbydes supervision og deltagelse i netværksgrupper.

RUGO forbedrer forundersøgelse og introduktion af familieplejere og skaber bedre faglig opfølgning på plejeforhold. Udover kvalitativ forbedring af området er målet at hindre unødige genanbringelser.

Der er udviklet et RUGO-kursus, der indgår som en del af godkendelsen af familieplejen. Det svarer til det kursus, som Anbringelsesreformen nu kræver.

Grundkurset består af fire hele dage og ti gange tre aftentimer som netværksmøder. Grundkursets fire dage indeholder undervisning i:

- Børns udvikling og opdragelse: Børns behov for nærhed og tilknytning. Børns behov for varige, stabile relationer og livslange bånd
- Plejebarnets familie: Familiens betydning for barnets udvikling, identitet, kulturelt tilhørsforhold og selvfølelse. Børns kriser.
- Familieplejens familieliv: At leve i forandring, plejebarnets virkninger på familielivet på kort og længere sigt, familieplejens holdning til efterværn.
- Det betydningsfulde samarbejde: Erfaringsudveksling mellem interessenter – blandt andet om rolle- og ansvarsfordeling. Relationer til familie, venner med videre.

Efter hvert grundkursus dannes obligatoriske netværksgrupper, hvor familieplejernes familieliv er på dagsordenen.

De fem kompetencer

I Grundkurset lægges vægt på at udvikle familiernes kompetencer på følgende områder:

1. At kunne opdrage og give omsorg til et barn
2. At kunne etablere tilknytning til et barn, baseret på nærvær, kærlige følelser, kontinuitet og respekt for barnets medbestemmelse
3. At kunne respektere og støtte relationer mellem barnet og dets familie
4. At kunne forpligte sig i et livslangt engagement
5. At kunne være aktiv deltager i et professionelt team.

Giver bedre grundlag

En evaluering af RUGO har vurderet, om projektet lever op til formålet. Evalueringen viser, at de indledende telefoninterview og RUGO-kurset virker som et filter, der giver nogle familier mulighed for at trække sig, inden de modtager børn i pleje. Familieplejere, som har gennemført RUGO-kurset, har fået:

- Bedre forudsætninger for at indgå aftaler om plejeforhold
- Øget forståelse for deres opgave og rolle
- Øget forståelse for plejebørns og deres forældres situation og for betydningen af samarbejde med forældre
- Bedre forudsætninger for at modtage plejebørn og for at samarbejde med deres forældre
- Større forståelse for sagsbehandlernes rolle og for betydningen af samarbejdet med dem
- Bevidsthed om handleplanen som positivt redskab til afklaring og tydeliggørelse af eget arbejde

De foreløbige erfaringer med RUGO-projektet viser, at formålet indfries. Familieplejeområdet får samlet set et bedre grundlag at virke på.

“Forældrenes guld som er hos os”

Mange familieplejere er overraskede over, hvor meget familien påvirkes. En familieplejer, som lige har modtaget et barn akut, siger: “Jeg tror da nok, vi ville have fået et chok, hvis ikke vi havde været på dette kursus og var blevet forberedt på, hvor meget det betyder for familien og hvor følelsesmæssigt, man bliver involveret. Vi troede jo, at vi var bevidste om det, vi havde talt om det, men når du står i det, så er det voldsomt.”

Selv om alle interviewede havde overvejet, hvordan plejebarnet skulle indgå i familien, er mange overraskede over, hvor meget det påvirker egne børn, at magtbalancen i hjemmet kan forrykkes. Det har fået flere kommende plejeforældre til at ændre oprindelige ønsker med hensyn til plejebarns alder og køn, så de i større udstrækning afpasses med egne børn.

Kursisterne har opfattet omfanget af erhvervet. Flere er overrasket over, at samarbejde med plejebarnets familie også kan omfatte bedsteforældre, søskende, kammerater og måske en kæreste.

Kursisterne er blevet mere bevidste om forældres vanskelige situation: “Det er vigtigt, at man husker på, at selv om man har børn i aflastning eller døgnpleje, så er det stadigvæk forældrenes guld, som er hos os.”

“Vi var nok lidt naive i forestillingerne om samarbejdet med kommunen i forhold til, hvordan det faktisk er. Vi har fået et overblik over, hvad der skal være på plads, inden vi indgår et plejeforhold, men vi har også lært – gennem samværet med hinanden her på kurset – at det ikke altid er sådan. Og at det nogle gange kan være vanskeligt at få alt på plads.”

Eksempler på RUGO's betydning fra evaluering.

Netværk blandt familieplejere

Netværk blandt familieplejere kan udvikle kompetencer og kvalifikationer og befordre gensidig støtte. Man kan dele frustrationer, glæder, sorger, bekymringer og dilemmaer i hverdagen. Et netværk kan støtte deltagerne på flere måder:

- **Praktisk hjælp**
 - At få eller give generel hjælp eller direkte hjælp i en nødsituation, at dele ressourcer og faglige redskaber
- **Følelsesmæssig støtte**
 - At komme af med eller lytte til frustrationer, at udvise og lære at udvise empati
- **Nyttige informationer**
 - At få eller give vigtig information, viden, et godt råd eller nye ideer og forslag
- **Hjælp til bedømmelse**
 - At få eller give feedback og justering af virkelighedsopfattelse gennem realistiske bedømmelser
- **Følelse af fællesskab**
 - At være del af en gruppe med sammenhold og støttende atmosfære

Netværk har flere former – netværk på nettet, netværk med møder og netværk som super-vision.

Netværk på nettet

Etablering af netværk på nettet blandt familieplejere er ikke usædvanligt. Fordelene ved at være medlem af et elektronisk netværk er:

- Uafhængighed af tid og sted – velegnet til her og nu støtte
- Der er ingen, der afbryder
- Man er kun på, når man er oplagt
- Man skriver ofte mere gennemtænkt, end man taler
- At formulere sig skriftligt fremmer refleksion over egen adfærd
- Anonymitet giver frihed
- Man undgår stillingtagen til personlige sym- og antipatier i forhold til gruppens medlemmer

Netværk på nettet kan etableres som lukkede konferencer, hvor man skriver med kolleger. Elektroniske netværk ved hjælp af mailinglister kræver mindre computerkendskab.

Netværk hvor man mødes

Et netværk kan også være en gruppe, hvor man mødes på mere eller mindre fast basis for at drøfte forhold og udveksler erfaringer. Et netværk, hvor man mødes har fordele:

- Man får et visuelt indtryk af hinanden. Kropssprog, mimik, stemmeføring siger ofte mere end ord
- Man arbejder kontinuerligt og regelmæssigt med rollens dilemmaer – også med de mere personlige dimensioner
- Man arbejder mere metodisk med faglige problemstillinger

I møde-netværk er aftaler og procedure for møderne vigtige.

Supervisionsgrupper

En netværksgruppe kan også fungere som platform for egentlig supervision – karakteriseret ved professionel samtale, dialog og refleksion. Mulighederne ved sådanne netværk er, at:

- Konsolidere og udvikle den faglige identitet i faste, metodiske rammer
- Forebygge stress og udbrændthed i et kollektivt fællesskab
- Gennemgå en kontinuerlig læreproces, der er såvel problemafklarende, udforskende som handlingsorienteret
- Arbejde med faglige og emotionelle dilemmaer

Supervisionsnetværk kan anvende ekspert- eller kollegial supervision. Fordelen ved ekspert-supervision er den specifikke faglighed både i forhold til familieplejernes særlige dilemmaer og til selve supervisionsprocessen. En udefrakommende supervisor kan lettere påtage sig autoritet og forholde sig neutralt til fremlagte problematikker. Fordelen ved kollegial supervision er, at den kan udvikle særlige kompetencer blandt deltagerne på sigt.

Formelle og uformelle netværk

Alle former for netværk kan være mere eller mindre formelle. Nogle netværk mødes privat på initiativ af en enkelt familieplejer. Andre netværk indgår i et mere formaliseret system i en SL-amtskreds eller i en kommune.

SL undersøgte medlemmernes deltagelse i netværk. 44% af familieplejerne deltager i netværk.

51%	deltager i netværk, hvor man mødes på privat basis
30%	deltager i netværk, hvor man mødes i mere formelle fora
11%	deltager i netværk med supervision og krisebehandling
7%	deltager i netværk over internettet

Følording

Familieplejerjobbet kan være ensomt og krævende, hvilket er særligt belastende for nye familieplejere. Når godkendelse foreligger, er det derfor en god idé at mødes med en erfaren familieplejer, som man eventuelt kan følge i dennes hjem i en periode.

En erfaren familieplejer, der selv ønsker at hjælpe, kan udpeges af kurator/familieplejekonsulent og knyttes til den nye familieplejer for en tid. Det er vigtigt for alle parter, at de to familier matcher hinanden så godt som muligt.

Udrykningstjeneste

Akutte situationer i forhold til plejebørn og deres familier opstår også, når hjælp er udenfor rækkevidde. Det er derfor formålstjenligt at oprette en udrykningstjeneste for familieplejere.

En model kan være at oprette en udrykningstjeneste i hvert regionalt område med specialuddannede familieplejere. Udrykningstjenesten skal kunne nås telefonisk på alle tider af døgnet, i weekender og på helligdage.

54 Tjenesten kan varetage familieplejernes behov for akut hjælp i form af supervision, guidning videre i systemet, kontakt til andre familieplejere med videre.

På landsplan skal der være et tæt samarbejde mellem udrykningstjenesterne. Medarbejderne skal uddannes samlet og under arbejdet videreformidle rejste problemstillinger. De skal have mulighed for kollegial supervision.

Et system af udrykningstjenester kan lægges i forskelligt regi. SL udgør et relevant regi.

Anbefalinger

Det anbefales, at RUGO bliver obligatorisk grundkursus for samtlige familieplejere i forbindelse med godkendelsen.

Det anbefales, at familieplejere modtager specifikke kurser i forhold til deres opgaver.

Det anbefales, at der afsættes midler til efteruddannelse af familieplejere.

Det anbefales, at familieplejere selv er opmærksomme på og gives mulighed for at deltage i konferencer, temadage med videre.

Det anbefales, at familieplejere støttes i at oprette netværk.

Det anbefales, at der oprettes udrykningstjenester til familieplejere.

Det anbefales, at kommuner og foreninger iværksætter følordninger for nye familieplejere.

Det anbefales, at der oprettes en specifik diplomuddannelse for familieplejere på universitetsniveau. Adgangskrav til diplomuddannelsen skal være pædagoguddannelsen eller andre mellemlange, videregående uddannelser. Særlige dispensationsmuligheder for adgangskrav skal tage højde for familieplejeres meget forskellige baggrunde.

Note 1

Tre omsorgsformer beskrevet i Pär Nygren: Professionel omsorg for børn og familier. Psykologisk Forlag, 2003.

Litteratur

Brønserud, Sissel og Marie-Louise Dessau
Anbringelse af børn i familiepleje: at navigere i en kompleks virkelighed
Dafolo, 2001

Egelund, Tine og Anne-Dorthe Hestbæk
Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet – en forskningsoversigt
Socialforskningsinstituttet, 2003

Familieplejens uddannelsesmateriale
Om uddannelsesmateriale til grundkurset, der i Familieplejen Danmark har kørt siden 1988
Årsskrift fra Familieplejen Danmark, 1993

Netværksdannelse, vejledning på www.mitnetvaerk.dk

Nielsen, Flemming
Som plejeforældre ser det – kortlægning og analyse af foranstaltningen "familiepleje" i Københavns Kommune
Institut for statskundskab, Københavns Universitet, 2002

Nygren, Pär
Professionel omsorg for børn og familier
Psykologisk Forlag, 2003

Plejeforældreuddannelse Pride er blevet til plejeforældreuddannelse – der gives en beskrivelse af det danske koncept
Årsskrift fra Familieplejen Danmark, 2003

RUGO-materiale på SL's hjemmeside www.sl.dk

Socialministeriet
Håndbog om hjælp til børn og unge gennem dialog og samarbejde med forældre – herunder gennemgang af reglerne om underretning og tavshedspligt
Socialministeriet 2004

Kapitel IX **Børn med anden etnisk baggrund**

Anbringelse af etniske minoritetsbørn i familieplejer fortjener særskilt belysning. Området rummer særlige udfordringer og etiske overvejelser, der nødvendiggør et specielt fokus.

Udfordringer og krav

Det værdimæssige grundlag

Der skal være ligebehandling mellem børn med anden etnisk baggrund og børn med dansk baggrund. Der skal være anerkendelse af de særlige forhold, som gør sig gældende for børn med anden etnisk baggrund. De to hensyn skal den sociale indsats tage – særligt den sociale indsats, der indebærer anbringelse.

Ligebehandling og anerkendelse er hensyn, der blandt andet udspringer af FN's Børnekonvention, som Danmark har tiltrådt. Det medfører, at samfundet ved anbringelse af børn og unge med anden etnisk baggrund skal tage hensyn til deres og familiernes etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund.

Det skal således sikres, at børn med anden etnisk baggrund får de samme tilbud og gives de samme udviklingsmuligheder som øvrige børn. Hvis børn og unge mistrives eller omsorgssvigtes, skal de kompenseres herfor. Når sociale tilbud sættes i værk – særligt ved anbringelser, skal der sikres accept af og hensyn til barnets kulturelle, religiøse og sproglige baggrund. Det skal sikres, at barnet til stadighed kender og har relationer til den etniske baggrund.

Ligebehandling og anerkendelse stiller særlige krav til den sociale indsats – både til sagsbehandlere og til medarbejdere på barnets anbringelsessted. Det stiller krav til forståelse af og for barnets baggrund. Det kræver særlig hensyntagen til barnets sproglige udvikling – både udviklingen af det danske sprog og barnets andet sprog/modersmål. Endvidere stiller det særlige krav til samarbejdet med barnets forældre.

Forløbsundersøgelsen fra Socialforskningsinstituttet viser, at hensynet til anbragte børns etniske baggrund er marginal i forbindelse med anbringelsen.

Uddrag af FN's Konvention om Barnets Rettigheder

Artikel 3

1. I alle foranstaltninger vedrørende børn, hvad enten disse udøves af offentlige eller private institutioner for social velfærd, domstole, forvaltningsmyndigheder eller lovgivende organer, skal barnets tarv komme i første række.

Artikel 20

1. Et barn, der midlertidigt eller konstant er afskåret fra sine familiemæssige omgivelser eller som af hensyn til sit eget bedste ikke kan tillades at forblive i disse omgivelser, har ret til særlig beskyttelse og bistand fra statens side.

2. Deltagerstaterne skal i overensstemmelse med deres nationale ret sikre alternativ omsorg for et sådant barn.
3. Sådant omsorg kan blandt andet omfatte anbringelse i pleje, Kafalah efter islamisk ret, adoption eller om nødvendigt anbringelse i passende børneinstitutioner. Ved overvejelse af mulige løsninger skal der tages tilbørligt hensyn til ønskeligheden af sammenhæng i et barns opvækst og til barnets etniske, religiøse, kulturelle og sproglige baggrund.

Artikel 29

1. Deltagerstaterne er enige om, at uddannelsen af barnet skal have til hensigt at
 - (a) udvikle barnets muligheder i relation til personlighed, evner og psykiske og fysiske formlåen fuldt ud;

- (b) udvikle respekt for menneskerettighederne og de grundlæggende frihedsrettigheder og for de principper, der er nedfældet i De Forenede Nationers Pagt;
- (c) udvikle respekt for barnets forældre, dets egen kulturelle identitet, sprog og værdier, og for de nationale værdier i det land, hvor barnet er bosat, og, i landet, hvorfra barnet oprindeligt stammer og for kulturer, der adskiller sig fra barnets egen kultur;
- (d) forberede barnet til et ansvarligt liv i et frit samfund i en ånd af forståelse, fred, tolerance, ligestilling af kønnene og venskab mellem alle folk, etniske, nationale og religiøse grupper og personer, som tilhører urbefolkninger;
- (e) udvikle respekt for det naturlige miljø.

2. Ingen del af denne artikel eller artikel 28 må fortolkes som indblanding i enkeltpersoners eller organisationers frihed til at oprette og lede undervisningsinstitutioner. Der skal dog til enhver tid tages hensyn til de i denne artikels stykke 1 fastslåede principper samt til kravene om, at uddannelse i sådanne institutioner opfylder de af staten foreskrevne minimumsregler.

Artikel 30

I stater, hvor der er etniske, religiøse eller sproglige mindretal eller personer tilhørende urbefolkninger, skal et barn, der tilhører et sådant mindretal eller en sådan urbefolkning, ikke nægtes retten til, i fællesskab med andre medlemmer af sin gruppe, at udøve sin egen kultur, at bekende sig til og udøve sin egen religion eller bruge sit eget sprog.

Problemstillinger

Tal for samlede anbringelser

Der er i forbindelse med KABU-projektet indsamlet statistik og øvrig viden om anbragte børn med anden etnisk baggrund. Det statistiske materiale bygger på optællinger af indvandrere, efterkommere og danskere/øvrige. (Note 1)

Indvandrere og efterkommere udgør 9,6% af alle børn og unge under 20 år i Danmark. Der er både flest indvandrere og flest efterkommere i gruppen af børn over 10 år.

Andelen af børn og unge, som anbringes uden for hjemmet i Danmark er ca. 1%. Andelen af anbragte børn og unge er dog forskellig afhængig af børns alder. Der anbringes relativt flest større børn og unge og relativt færrest af de helt små børn.

Andelen af anbragte indvandrere og efterkommere er lidt mindre end andelen af anbragte danske børn.

Der er derimod større forskelle, når der tages højde for alder. Andelen af anbragte mindre børn er tydeligt mindre blandt indvandrere og efterkommere end blandt børn med dansk baggrund. Omvendt ses et mønster, hvor andelen af anbragte unge er større blandt unge med anden etnisk baggrund.

Tallene kan tyde på, at der ikke gøres en tilstrækkelig indsats i forhold til de mindre børn med anden etnisk baggrund, og at der ikke gives mindre børn med etnisk baggrund den ligebehandling, som de har ret til.

Forklaringerne kan være flere: Berøringsangst i forhold til problemer i de etniske familier, til-

skyndelse til at give kulturelle forklaringer på sociale problemer og mangel på egnede anbringelsessteder.

Tal for anbringelser i familieplejer

Der er aldersmæssige forskelle blandt børn med anden etnisk og børn med dansk baggrund, som er anbragt. Der er også en anden forskel i anbringelsesmønstret.

Mens 47% af anbragte børn og unge med dansk baggrund er i familiepleje, er det kun 24% blandt indvandrere og 36% blandt efterkommere.

5% af de børn og unge, der er anbragt i familiepleje, er enten indvandrere eller efterkommere. Derimod har ca. 12% af de anbragte på døgninstitution anden etnisk baggrund.

SL's medlemsundersøgelse viser, at 9% af de adspurgte familieplejere aktuelt har børn med anden etnisk baggrund i pleje.

Der er ikke megen viden, som særligt belyser anbringelse af børn med anden etnisk baggrund i familiepleje. En undersøgelse lavet i Københavns Kommune i 2002 viser, at for familieplejeanbragte børn, hvor begge forældre har udenlandsk baggrund, gælder disse forhold, når der sammenholdes med forhold for børn med dansk baggrund:

- Langt færre familieplejere havde tilknytning til plejebarnet inden anbringelsen
- Langt flere børn blev anbragt fra en døgninstitution
- Langt færre familieplejere forventede, at barnet ville være anbragt hos dem under hele opvæksten

58

- Langt mindre kontakt mellem plejebarn, fædre og andre familiemedlemmer
- Langt flere familieplejere mente, barnet var fejlplaceret
- Langt flere familieplejere blev tilbudt kurser og supervision

I 2002 blev der lavet en anden undersøgelse af 44 familieplejeanbringelser med børn af anden etnisk baggrund. Den viste, at 37 af de 44 børn var anbragt i rent dansktalende familieplejere i lokaleområder med meget få eller ingen beboere med etnisk minoritetsbaggrund. Undersøgelsen konkluderede, at børnene blev anbragt uden hensyntagen til deres etniske, sproglige, religiøse og kulturelle baggrund.

Der er i 2001 gennemført en undersøgelse i Århus Kommune om familieplejeanbringelser af børn og unge med anden etnisk baggrund. Af den fremgår det, at børn med anden etnisk baggrund er overrepræsenteret i privat plejefamilie, men underrepræsenteret i familieplejerne.

Undersøgelsen viser også, at der i børnenes handleplaner ikke er opmærksomhed på etnisk, religiøs, kulturel og sproglig baggrund.

I undersøgelsen er fire ud af 22 familieplejere af anden etnisk baggrund. Det fremgår ikke, om plejebørn og familieplejere har fælles etnisk baggrund.

Undersøgelsen gengiver den udbredte opfattelse, at opgaven med etniske minoritetsbørn er særlig og kræver specielle kompetencer. Undersøgelsen afdækker også, og at det må foretrækkes, at familieplejere har samme eller lignende etniske baggrund som deres plejebørn.

Anbefalinger

Det anbefales, at Danmark overholder FN's Børnekonvention og på det sociale område sikrer balancen mellem ligebehandling og anerkendelse af børn og familier med anden etnisk baggrund.

Det anbefales, at der sker opkvalificering af socialarbejdere og andre professionelle med kontakt til anbragte børn og unge med anden etnisk baggrund, så disse i tide får tilbud svarende til deres behov.

Det anbefales at øge opmærksomheden på særlige forhold for børn med anden etnisk baggrund via kortlægning af kultur, religion og sprog i handleplaner.

Det anbefales, at der tilbydes danske familieplejere målrettet opkvalificering i forhold til at håndtere børn og unge med anden etnisk baggrund – herunder supervision i forhold til traumatiserede/sekundært traumatiserede børn og unge.

Det anbefales, at der arbejdes målrettet på at ansætte familieplejere med anden etnisk baggrund, der herefter gives fornøden støtte.

Det anbefales, at familieplejere med dansk baggrund sikrer plejebørn med anden etnisk baggrund livsbetingelser, hvor kultur, sprog og religion kan praktiseres. Barnet har ret til støtte til bevarelse af modersmål via undervisning. Er det ikke muligt, må familieplejen intensivere kontakt til familie, slægt, venner og foreninger og måske planlægge ferier i lande, hvor barnets sprog anvendes.

Det anbefales, at familieplejere om nødvendigt trænes i at bruge tolk i forbindelse med samarbejde med forældre og øvrig familie samt oversættelse af vigtige dokumenter.

Note 1

En menneske betegnes indvandrer, hvis det er født i udlandet af forældre, der begge er udenlandske statsborgere og/eller født i udlandet. Et menneske betegnes efterkommer, hvis det er født i Danmark af forældre, der begge er udenlandske statsborgere og født i udlandet. Et menneske betegnes dansker, hvis det er født eller adopteret af forældre, hvoraf mindst en er dansk statsborger.

Litteratur

Egelund, Tine og Anne-Dorthe Hestbæk
Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet – en forskningsoversigt
Socialforskningsinstituttet, 2003

Egelund, Tine, Anne-Dorthe Hestbæk og Dines Andersen
Små børn anbragt uden for hjemmet – en forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995
Socialforskningsinstituttet, 2004

Familieplejen Danmark
Vejledning om anbringelse af børn og unge med anden etnisk baggrund end dansk i familiepleje
Familieplejen Danmark 2005

Hannemann, Nina
Fokus på anbragte børn og unge med anden etnisk baggrund end dansk
UFC, 2003

Hansen, Susanne Phil og Marianne Skytte
Fra udfordring til udvikling – fokus på kvalitets- og metodeudvikling i døgninstitutioners arbejde med børn og unge med anden etnisk baggrund end dansk
KABU, 2005

Jørgensen, Katja og Sami Saidana
Børn og unge med anden etnisk baggrund i familiepleje: erfaringer, perspektiver og anbefalinger
Århus Kommune, Socialafdelingen, 2002

Møller, Sanne Nissen og Marianne Skytte
Mit barn er anbragt – etniske minoritetsforældres fortællinger
Socialforskningsinstituttet, 2004

Nielsen, Flemming
Som plejeforældre ser det – kortlægning og analyse af foranstaltningen "familiepleje" i Københavns Kommune
Institut for statskundskab, Københavns Universitet, 2002

Skytte, Marianne
Anbringelse af etniske minoritetsbørn: udviklingsprojekt
Familieplejen i Frederiksborg Amt, 2000

Kapitel X **Netværksplejefamilier**

60

Anbringelser i netværksplejefamilier er blevet en særskilt del af dansk lovgivning. At viften af tilbud er udvidet medfører særlige forhold for den familieplejer, der er i familie med det anbragte barn, eller som er valgt, fordi familien er en del af det anbragte barns netværk.

Definitionen af netværksanbringelser er vanskelig, når det vedrører anbringelser udenfor familien. I denne publikation er denne definition valgt: anbringelser i familie/slægt eller i en familie, hvor relationen til barnet og dets familie har karakter af familie/slægt.

Definitionen er brugt, fordi den giver mest mening. Desuden passer den med udenlandsk viden om netværksanbringelser, som inddrages. Udenlandske undersøgelser handler kun om anbringelser i familie/slægt eller hos personer med familie-/slægtskabslignende relationer.

Anbringelse af et barn hos en pædagog fra fritidshjemmet betragtes altså ikke her som netværksanbringelse på trods af, at der lovgivningsmæssigt kan være tale om det.

Viden om netværksanbringelser

Der er ikke megen viden om netværksanbringelser fra Danmark eller fra lande, vi normalt sammenligner os med. De undersøgelser, som findes, giver ikke entydige konklusioner.

Omfang af anbringelser i slægt

Omfanget af netværksanbringelser i Danmark kendes ikke, idet de ikke registreres særskilt. Det skønnes, at mellem 5 og 8% af samtlige anbringelser sker i egen slægt. Skønnet stammer fra en pilotundersøgelse og en forløbsundersøgelse af børn født i 1995 – begge fra 2004. En undersøgelse fra 1989 viste, at 17% af familieplejeanbringelserne var i slægt. En anden undersøgelse fra Københavns Kommune i 2000 viste 10% familieplejeanbringelser i egen slægt.

Der findes ikke landsopgørelser fra de nordiske lande. I Sverige er det en lovgivningsmæssig pligt at vurdere muligheden for slægtskabsanbringelse. En undersøgelse fra Göteborg viser, at 40% af familieplejeanbringelserne skete i slægt. (I Sverige er andelen af familieplejeanbringelser større end i Danmark.)

SL's medlemsundersøgelse viser, at 5% af familieplejerne havde modtaget børn i pleje, der efter definitionen i Anbringelsesreformen kunne beskrives som netværksanbringelse. 2% af de deltagende familier har aktuelt børn i pleje, som er anbragt i slægt eller nærmeste netværk.

Kontinuitet i anbringelsen

Nogle amerikanske undersøgelser peger på, at der er mere kontinuitet i netværksanbringelser end i andre. Barnet bliver oftere hos den samme familie under hele anbringelsen, risikoen for genanbringelse efter hjemgivelse fra netværksfamilie er mindre, og hjemgivelsen sker langsommere end i andre anbringelser.

(Note 1)

Det siger loven

I de almindelige bemærkninger til Anbringelsesreformen hedder det blandt andet:

“Det er et vigtigt mål for Anbringelsesreformen i højere grad at udnytte ressourcer i barnets familie og netværk. (...) Det er allerede efter de gældende regler muligt at anbringe børn og unge hos familiemedlemmer eller andre fra netværket, men med reformen foreslås det at ændre godkendelsesproceduren i § 49, så netværksplejefamilien alene skal være specifikt egnet til at modtage det konkrete barn, men ikke nødvendigvis generelt egnet til også at kunne modtage andre børn.

En anbringelse i en netværksplejefamilie skal derudover følge samtlige almindelige regler om anbringelser. Det betyder, at barnet/den unge, forældrene og netværksplejefamilien skal have den samme støtte som ved anbringelse i almindelig familiepleje. Samtidig gælder kommunens forpligtelse efter § 57 til at støtte op omkring samarbejdet mellem anbringelsessted og forældre også i forhold til netværksplejefamilier, og netværksplejefamilien skal deltage i et kort kursus i forbindelse med godkendelsen. Der skal udarbejdes handleplan, føres tilsyn, forældrene skal tilbydes en støtteperson m.v. Endelig gælder der de samme regler om, at der under anbringelsen kan ydes anden støtte efter § 40, hvis barnet har behov for det.

Det afgørende for, om der i den konkrete situation vælges en netværksanbringelse, skal være hensynet til barnets bedste. Valget af anbringelsessted skal således ske ud fra § 38-undersøgelsen og en konkret vurdering af, hvorvidt der i barnets eller den unges netværk findes personer, som har ressourcer til at imødekomme barnets eller den unges behov. Det vil i øvrigt være helt afgørende, at netværksplejefamilien er parat til at modtage barnet med de opgaver, der følger med.”

.....

“Kriteriet for, at en netværksplejefamilie kan godkendes, er, at familien skal have de fornødne ressourcer til at give det konkrete barn eller den unge den støtte og omsorg, som barnet eller den unge har behov for, evt. suppleret med den nødvendige professionelle behandling udefra. Det er hensigten, at målgruppen for netværksplejeanbringelser er børn, der ellers skulle have været anbragt i familiepleje.

Netværksplejefamilier vil derfor ikke kunne godkendes til børn og unge med så omfattende støtte- eller behandlingsbehov, at de efter praksis på området vil blive placeret på specialinstitution eller særligt opholdssted. En netværksplejefamilie vil godt kunne godkendes til flere børn samtidig, f.eks. søskende. Netværksplejefamilien skal i disse tilfælde have en godkendelse for hvert enkelt barn.”

Kontakt med familie

En forklaring på den større kontinuitet i netværksanbringelser kan være bedre kontakt mellem plejebarn og forældre. En del undersøgelser tyder på, at der særligt ved længerevarende anbringelser er bedre kontakt mellem plejebarn og forældre i netværksanbringelser end i andre familieplejeanbringelser. Det kan imidlertid ikke bekræftes af danske oplysninger eller af en norsk undersøgelse.

Et andet vigtigt forhold for kontinuitet er kontakt til og anbringelse sammen med søskende. Undersøgelser viser, at børn ofte anbringes sammen med deres søskende, hvis anbringelsen sker i netværket.

Der er også lavet en dansk pilotundersøgelse af dette. Den viser derimod, at 63% af de børn, som har søskende, er anbragt uden en søskende. Forløbsundersøgelsen af mindre, anbragte børn fra alle anbringelsestyper viser, at 59% af de anbragte børn, som havde søskende, ikke var anbragt sammen med dem. De danske undersøgelser kan ikke sammenlignes. Men de bekræfter ikke opfattelsen af, at der tages mere hensyn til søskenderelationer i netværksanbringelser.

Effekt af anbringelse

Den danske pilotundersøgelse har forsøgt at måle effekten af netværksanbringelser ved at spørge sagsbehandlerne. Undersøgelsen viser, at der er betydelig forskel i målgruppen mellem de børn og unge, som anbringes i netværksplejefamilie og dem, der anbringes i andre foranstaltninger. Børnenes problemer er meget større i øvrige anbringelser. Derfor er

det ikke muligt at konkludere på effekten af anbringelser i netværk sammenlignet med øvrige anbringelser.

Kræver særlig opmærksomhed

Det rigtige sted til det rigtige barn

Det er meget vigtigt at foretage en individuel vurdering af barnets behov og en individuel vurdering af, om det konkrete anbringelsessted kan imødekomme barnets behov. Denne matchning må fastholdes uanset en mulighed for at foretage netværksplacering. Det er vigtigt, at netværksfamilien rummer ressourcer og udviklingsmuligheder for barnet, og at barnets konkrete behov kan tilgodeses.

Netværksplejefamilie i dobbeltrolle

Netværksplejefamilien skal finde balancen i en dobbeltrolle. Netværksplejefamilien har både en professionel rolle og en familie- eller familie-lignende rolle i forhold til selve plejeforholdet, barnet og dets forældre. Hvis netværksplejefamilien er bedsteforældre, er de både forældre med den sorg, at deres eget barn ikke kan opfylde forventninger til forældreskab, og plejeforældre med ønske om optimal støtte til plejebarnet, som er deres barnebarn.

Den dobbelte rolle giver personlige udfordringer til netværksplejefamilien, men stiller også særlige krav til forvaltningens og konsulenter samarbejde med netværksplejefamilien. Blandt netværksplejefamilier kan det opleves, at man på den ene side ønsker og har stort behov for hjælp og støtte til plejebarnet, men på den anden side holder problemerne indenfor familien og ikke opsøger hjælp.

Den dobbelte rolle har også indflydelse på netværksplejefamiliens øvrige familie og netværk. Både relationer og familiestruktur kan ændres ved plejeforholdet. For eksempel får et barnebarn i pleje en særlig betydning i flokken af børnebørn.

Uforløste konflikter

Det kan være en næsten umulig opgave at skabe neutral grund i en netværksplejefamilie. Anbringelser i familie og slægt vil oftest ske på baggrund af betydelige tab, sorg og uforløste konflikter. Svære hændelser involverer i en eller anden udstrækning de mennesker, der udgør netværksplejefamilien. Det kan komplicere anbringelsen og skabe loyalitetsproblemer for barnet.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at konflikter kan være iblandt medlemmer af slægten/netværket, men også opstå mellem slægter –for eksempel mellem faderen/hans familie og moderens familie, hvor barnet er anbragt.

Almindelig relation bliver til foranstaltning

Når en netværksanbringelse etableres, trækker systemet ofte på en ressourcestærk del af slægten/netværket. Det kan indebære, at barnet mister denne relation som en god og almindelig relation. Den stærke søster tildeles opgaver, så hun ikke mere er søster, men plejemor. Eller Mormor bliver forældreautoritet i stedet for være kerne i barnets frirum eksempelvis.

At give barnet en særlig relation via netværksanbringelse er ensbetydende med at fratage barnet en almindelig relation.

Faren for det dobbelte tab

En anbringelse i netværk og slægt kan medføre et dobbelt tab, hvis anbringelsen bryder sammen. For såvel barn som slægt eller netværk er det et tab og et nederlag. I værste fald medfører det opløste relationer eller brudt kontakt.

Støtte under anbringelsen

Udenlandske undersøgelser viser, at der gives mindre støtte under en anbringelse i slægt. Det er uhensigtsmæssigt, da anbringelser i slægt og netværk må formodes at kræve mere støtte. Dels kan der i nogle situationer være tale om, at slægten generelt er mindre ressourcestærk end andre familieplejere. Dels kan der være mange relationer og forhold i en netværksanbringelse, som vanskeliggør situationen for plejefamilien, barnet og dets forældre.

Et andet vigtigt resultat fra amerikansk forskning om slægthanbringelser er, at der ofte er tale om en discountløsning for de mest udsatte børn. Slægthanbringelser bruges især til børn fra socialt svage minoritetsfamilier. Børnene anbringes i slægt, der ressourcemæssigt er relativt svag.

Anbefalinger

Det anbefales, at netværksplejefamilie alene anvendes, når det efter en individuel vurdering af barn og netværk er hensigtsmæssigt for barnet.

Det anbefales, at der tages højde for særlig og megen støtte under anbringelsen. Det gælder både støtte til barnet og dets udvikling, til netværksplejefamilien og til forældresamarbejdet. Det bør overvejes at gennemføre systematiske familierådslagninger i forbindelse med anbringelse i netværksplejefamilie.

Det anbefales, at der udvikles et særligt modul i RUGO-regi til det obligatoriske kursus, som netværksplejefamilier skal gennemgå i forbindelse med godkendelse.

Det anbefales, at netværksplejefamilier ligestilles lønmæssigt med øvrige familieplejere af flere grunde:

1. For at undgå en økonomisk betinget brug af netværksplejefamilier
2. For at sikre de anbragte børn ressourcer i deres opvækst
3. For at sikre at det fortsat er muligt at rekruttere familier fra netværket.

Note 1

Møller, Sanne Nissen og Tine Egelund, 2004.

Litteratur

Baggesen, Bente
Med hjerne og hjerte – dilemmaer når børn anbringes i slægten
KABU, 2005

Egelund, Tine og Anne-Dorthe Hestbæk:
Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet – en forskningsoversigt
Socialforskningsinstituttet, 2003

Holm-Petersen, Kirsten
Anbragte børn – 25 beretninger om en barndom udenfor hjemmet
Krogshs forlag, 2004

Höjer, Inger
Fosterfamilier i Danmark, Norge och Sverige
Tidsskrift for socialarbejdere i Norden, NORDISK SOSIALT ARBEID nr. 1, 2002

Interview med Tove Skovgaard, Lisbeth Hansen og Hanne Andersen
Det afhænger af den konkrete sag
KABU-nyt, 2005

Lindemann, Andreas og Anne-Dorthe Hestbæk
Slægtsanbringelser i Danmark – en pilotundersøgelse
Socialforskningsinstituttet, 2004

Møller, Sanne Nissen og Tine Egelund
Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet hos medlemmer af slægten – erfaringer fra USA
Socialforskningsinstituttet, 2004

Nielsen, Flemming
Som plejeforældre ser det – kortlægning og analyse af foranstaltningen "familiepleje" i Københavns Kommune
Institut for statskundskab, Københavns Universitet, 2002

Nielsen, Henrik Egelund (red.)
"Så kommer du til et bedre sted – ": samtaler med unge, der har været anbragt på institution eller i familiepleje om deres liv og om, hvordan truede børn og unge skal hjælpes
Forlaget Børn & Unge, 2001

Kapitel XI

Vision om ressourcecentre på børne- og unge-området

Hvad er et ressourcecenter?

Et ressourcecenter er det lokale sikkerhedsnet for de børn, unge og familier, der har et særligt behov. Det bygger på tanken om én indgang til samlet støtte.

De forskellige muligheder for støtte sættes i værk ud fra et helhedssyn på barnet eller den unge og familien.

Den store styrke er det tværfaglige samarbejde. Det skal foregå mellem socialpædagoger, psykologer, socialrådgivere, lærere, fysioterapeuter, håndværkere og andre faggrupper, der arbejder i netværksbaserede udviklingsrum.

Et ressourcecenter er på den ene side en organisatorisk ramme og på den anden side et fysisk sted. Det skal være døgnåbent og rumme bomuligheder. For eksempel kan det etableres ved at udbygge og udvikle en døgninstitution eller et børne- og ungecenter. Her samles forskellige behandlingsafdelinger, opholdssteder, tilbud om undervisning og dagbehandling, hybler og familievejledere.

Arbejdet koordineres med tilknyttede tilbud – for eksempel familieplejere. Eller det foregår i samarbejde med andre parter – for eksempel praktikvirksomheder.

Det er tanken, at familieplejere tilknyttes det ressourcecenter, som deres plejebørn eller børn i aflastning er tilknyttet. Det kan forbedre sagsarbejdet og det løbende samarbejde til fordel for alle parter.

Forankring i lokalmiljøet er vigtig for et ressourcecenter, selv om det geografiske område for dets virke kan være stort.

Kompetent ledelse er også afgørende både i forhold til netværk udadtil og indadtil. Et ressourcecenter er en organisatorisk enhed, hvor ledelsen forestår arbejdet med at opbygge og vedligeholde fælles værdigrundlag og fælles sprog.

Analyse og udvikling

For at hjælpe børn eller unge og deres familier må et ressourcecenter have både analytiske og udviklende redskaber:

De analytiske redskaber består af udrednings- og undersøgelsesarbejde – også specialistundersøgelser og observationer. De omfatter udarbejdelse af handle- og behandlingsplaner, opfølgende sagsarbejde, møder og drift af visitationsteam med videre. Endelig består de af kompetence til undersøgelse, godkendelse og tilsyn med tilknyttede tilbud – for eksempel familieplejere, opholdssteder og aflastning.

De udviklende redskaber består af boenheder til familier, børn og unge – også et akutberedskab med boenheder. De består af mere permanente anbringelsessteder i form af tilknyttede familieplejere, mini-institutioner og opholdssteder. Hertil kommer aflastningstilbud som tilknyttede familieplejere, opholdssteder, feriekolonier eller lignende.

Derudover kan udviklende redskaber være kortere og længerevarende behandlingsforløb. De kan være netværk med samarbejdsparter og det lokale samfund. De kan være støtte til håndtering af liv og udvikling – også til forældre, hvis børn og unge må anbringes mere permanent.

Til udviklende redskaber hører skoletilbud og/eller støtte til skolegang, specialskoletilbud, dagtilbud og/eller støtte til dagtilbud. De rummer også udslusning og efterværn for unge.

De organisatoriske rammer

Et ressourcecenters lette eller direkte adgang til myndighedsbeføjelser kan sikres ved direkte kommunal repræsentation på centret, ved opbygning af team og samarbejdsrelationer eller ved begge dele.

Et ressourcecenter skal arbejde integreret i forhold til kommunal myndighed og beslutning. Det skal deltage i visitering til egne tilbud på baggrund af brede rammer. Det er væsentligt, at ressourcecentret har kompetence til at ændre tilbud til barn, ung eller familie indenfor en aftalt ramme, så det ikke kræver ny beslutning i forvaltningen.

Proceduren ved visitering og gennemførelse af tilbud må sikre helhed, klarhed, ejerskab og medindflydelse. Ressourcecentrets rummelighed skal sikre kontinuitet i det enkelte forløb. På den måde nedsættes antallet af revisiteringer.

Proceduren skal tage behørig hensyn til retssikkerheden hos de børn, unge og familier, som får hjælp fra det sociale system.

Denne model kan gennemføres under den nuværende lovgivning:

- Der arbejdes med to typer beslutninger i forvaltning, når det gælder visitering til ressourcecenter
 - Beslutning i forvaltning om anbringelse
 - Beslutning i forvaltning om andre sociale tilbud
 - Kun ved skift – for eksempel fra socialt tilbud til anbringelse – træffes ny beslutning med revisitering

Grundholdninger i visionen

Et ressourcecenter arbejder ud fra den grundholdning, at børn, unge og familier skal have optimal selvbestemmelse og indflydelse. De har ret til selv at definere det gode liv indenfor acceptable samfundsmæssige rammer.

Det fleksible og rummelige menneske- og livssyn afspejler sig i organisationen. Indsatsens indhold og form kan til stadighed omstilles og udvikles, – også når den støder på vanskeligheder.

Ressourcecentrets hjælp er tilbud om en helhedsorienteret og sammenhængende indsats, der både kan virke i bredden og i dybden – afhængig af konkrete behov og udfordringer.

Det medfører, at gængse opfattelser af sektorer og foranstaltningstvister på børne- og ungeområdet bliver udfordret. Forebyggelse, behandling, dagbehandlende foranstaltninger og anbringelser integreres. Der tænkes i helheder og indsætter i stedet for i paragraffer. Ressourcecentret kan trække på redskaber fra undervisnings- og sundhedsområdet for eksempel.

Et resourcecenter skal skabe én indgang til hjælp og dermed kontinuitet for børn, unge og familier. Mødet med hjælpen skal forenkles og ansvaret tydeliggøres. Sektorforskelle og hierarkier skal overkommes, og koordinering mellem sektorer og tilbud skal være en professionel opgave.

Skaber sociale og faglige netværk

Ressourcecentre er isbrydere. De skaber og indgår i netværk, som forbedrer udviklingsmuligheder for deres børn, unge og familier. De danner og er med i netværk om faglig viden og metoder med samfund, uddannelsesinstitutioner og forskningsmiljøer.

Organisationen skaber øget kompetence via den lette tilgængelighed til viden og øvrige kompetencer og via forpligtende samarbejde, faglig sparring og bedre muligheder for efteruddannelse.

Ressourcecentre øger arbejdsglæden for medarbejdere på børne- og ungeområdet. Det sker via bedre samarbejdsrelationer, dannelse af netværk og faglige miljøer, hvor det er prioriteret at bruge hinandens erfaringer og viden. Medarbejdergrupper, som tidligere arbejdede fagligt og kollegialt isoleret, får specielt glæde af centrene.

Arbejdsglæden øges også af andre grunde. For det første fordi medarbejderne skaber bedre og mere holdbare resultater, når indsatsen er koordineret og helhedsorienteret. For det andet fordi indsatsen bygger på de udviklingsmuligheder, som børn, unge og familier selv har været med til at klarlægge.

Bedre og mere holdbare resultater medfører bedre udnyttelse af ressourcerne.

Familieplejernes tilknytning

Familieplejere knyttes til det resourcecenter, som deres plejebørn eller børn i aflastning er tilknyttet. Det vil oftest være det lokale i forhold til børnenes og dermed familieplejens bopæl.

For familieplejere vil resourcecentre betyde, at de får større adgang til et forberedende sagsarbejde af bedre kvalitet. Tilknytning til resourcecentre giver gensidigt kendskab, som kan udnyttes før en første anbringelse eller før en overflytning af et barn til familiepleje. Kendskabet betyder også, at matchning mellem barn og familiepleje kan foretages på et mere sikkert grundlag.

Familieplejers tilknytning betyder, at andre undervisnings- og/eller sociale tilbud til plejebarnet kan tilrettelægges i større samarbejde. Desuden kan familieplejen modtage råd og vejledning om indsatsen. Det kan ske som supervision og støtte, og det kan ske som konkret aflastning af familieplejen, uden at plejebarnet oplever det som et brud.

Mange nye muligheder

Et ressourcecenter kan opbygge nye former for aflastning. Aflastning i centerregi vil bygge på et bredt kendskab børn, familieplejere og centerets medarbejdere imellem. Der kan for eksempel arrangeres weekendture for børn i samme aldersgruppe eller laves biograftere som barnepigeordning. Centret kan også understøtte netværk mellem anbragte børn, børn i aflastning og forældre.

Familieplejere kan på centret benytte et beredskab i akutte situationer. De kan hente faglig sparring og udveksle erfaringer i forhold til at arbejde alene og i eget hjem ved at danne netværk med andre familieplejere og øvrige faggrupper. Det øger kvaliteten og sikrer udvikling i indsatsen.

Familieplejeres tilknytning til ressourcecentre kan øge deres fleksibilitet, så de bedre kan deltage i efteruddannelse og faglig udvikling – måske oven i købet arrangeret af og på centret.

Ideen om ressourcecentre som samlende enhed i arbejdet på børne- og ungeområdet er fostret og beskrevet i SL-regi. (Note 1 og 2) Visionerne er sendt til relevante samarbejdspartner og kan blive virkelighed i forbindelse med den kommunale strukturreform.

Note 1

Visionen om ressourcecentre som samlende enhed i arbejdet på børne- og ungeområdet blev beskrevet af en arbejdsgruppe i SL-regi i foråret 2005. Det aktuelle afsæt var den kommunale strukturreform. Hele beskrivelsen og en pjeces kan rekvireres hos Socialpædagogernes Landsforbund ved at kontakte sekretariatet på 3396 2800.

Note 2

Arbejdsgruppen om ressourcecentre bestod af: Lars Andersen, Familiehusene i Greve, Knud Byskov, Ungdomshjemmet Holmstrupgård, Lene Lilja Madsen, Ungecenteret Aurora, Jens Peder Nielsen, Frederiksholms Akutinstitution, Erling Prang, Børne- og ungecenteret Oustruplund og Ida Schwartz, Odense Socialpædagogiske Seminarium. Benny Andersen, Vagn Michelsen og Mette Grostøl deltog for Socialpædagogernes Landsforbund.

Litteratur

Socialpædagogernes Landsforbund

Ressourcecentre. En indgang til samlet støtte for børn, unge og deres familier.

Socialpædagogernes Landsforbund, 2005

Kapitel XII Fakta om SL's undersøgelse

SL har som en del af projektet "God familiepleje – udfordringer og forhindringer" gennemført en undersøgelse blandt samtlige familieplejere registreret i SL's medlemsregister.

Undersøgelsen bestod af et forholdsvis omfattende skema med spørgsmål med lukkede svarmuligheder og få muligheder for mindre fritekster. Spørgeskemaet var på i alt 26 sider.

Spørgeskemaet blev udsendt som brev til samtlige familieplejere organiseret i SL i slutningen af april 2005. Samtidig med udsendelsen blev der på SL's hjemmeside åbnet mulighed for elektronisk besvarelse. Undersøgelsen blev også beskrevet i FanNy – SL's blad for familieplejere. Der blev senere udsendt en rykker.

Der blev sendt breve med spørgeskema til 2.419 familieplejere. 138 personer, som er medlemmer og registreret som familieplejere, er samboende med personer med samme registrering. SL's spørgeskema blev således sendt til 2.281 familier.

57 spørgeskemaer blev registreret som ugyldige, – enten fordi de kom tilbage med ukendt adresse, fordi der ikke var angivet kode på brevet, fordi spørgeskemaet ikke var besvaret, eller fordi de blev modtaget for sent i SL.

Der er registreret 1013 færdiggjorte besvarelser. Heraf har 60 svaret, at de ikke aktuelt har børn i pleje, 33 har svaret, at de ikke er familieplejere på nuværende tidspunkt, og 11 har oplyst, at de er familieplejere for voksne og derfor ikke har besvaret spørgeskemaet. Der indgår således 909 besvarelser fra familieplejere i undersøgelsen.

Svarprocenten er 43, hvis de ugyldige besvarelser trækkes helt ud.

Repræsentativitet

To forhold gør sig gældende, når undersøgelsens repræsentativitet skal vurderes:

1) Undersøgelsen er udsendt til samtlige medlemmer af SL, som er registreret som familieplejere. Der kan være dog forskelle blandt familieplejere, der besvarer en sådan undersøgelse, og familieplejere der ikke gør det.

Undersøgelsens størrelse og resultater tyder ikke på, at der er skævhed i repræsentativiteten. Det er således sandsynliggjort, at undersøgelsen er repræsentativ i forhold til familieplejere, der er medlemmer af SL.

2) Alle familieplejere i Danmark er ikke medlemmer af SL. Der eksisterer ikke samlede data om antal af familieplejere, antal af familieplejere med antal anbragte børn, antal af familieplejere med børn i aflastning med videre.

Det er SL's vurdering, at over halvdelen af alle familieplejere i Danmark er organiseret i SL. Vurderingen er foretaget ud fra beregninger på undersøgelser om antal anbragte børn med videre fra Familieplejen Danmark og løndata.

Det må formodes, at andelen af fuldtidsbeskæftigede er højere blandt familieplejere organiseret i SL. Det må ligeledes antages, at andelen af familieplejere, som er uddannede pædagoger, er større blandt familieplejere organiseret i SL.

Det må således konkluderes, at SL's undersøgelse sandsynligvis ikke er fuldt repræsentativ i forhold til familieplejere som sådan.

SL har udgivet medlemsundersøgelsen i sin helhed i et arbejdshæfte. Hæftet kan rekvireres på forbundssekretariatet, telefon 3396 2800. Det kan også downloades på www.sl.dk

Litteratur

70

Anvendte forkortelser:

KABU: Kvalitet i Anbringelsen af Børn og Unge – Socialministeriets projekt om kvalitet i anbringelsesarbejdet

RUGO: Rekruttering, Uddannelse, Godkendelse og Organisation – Socialministeriets projekt, der skal sikre kvalificering af familieplejeområdet

SFI: Socialforskningsinstituttet

SL: Socialpædagogernes Landsforbund

TABUKA: Tidligere Anbragtes Bud på Kvalitet i Anbringelsen – bog redigeret af Henrik Egelund Nielsen, Forlaget Børn og Unge, 2005

A

Andersen, John
Familieplejen i Greve kommune
Greve Kommune, 1999

Andersen, Kathrine Vitus
Indvandrerbørn leger dårligt...
Sociologisk institut, Københavns Universitet, 2003

B

Baggesen, Bente
Med hjerne og hjerte – dilemmaer når børn anbringes i slægten
KABU, 2005

Brønserud, Sissel og Marie-Louise Dessau
Anbringelse af børn i familiepleje: at navigere i en kompleks virkelighed
Dafolo, 2001

C

Christensen, Else
Anbringelser af børn. En kvalitativ analyse af processen
Socialforskningsinstituttet, 1998

Christensen, Jette
Familieplejen: lovgivning og professionalisering
Aalborg Universitet, 2002

Christoffersen, Mogens Nygård
Familieplejen: En undersøgelse af danske plejefamilier med 0-17 årige plejebørn
Socialforskningsinstituttet, 1988

D

Draiby, Puk
Når familien er et job: samtaler med plejeforældre
Dafolo, 2001

E

Egelund, Tine og Anne-Dorthe Hestbæk
Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet – en forskningsoversigt
Socialforskningsinstituttet, 2003

Egelund, Tine, Anne-Dorthe Hestbæk og Dines Andersen
Små børn anbragt uden for hjemmet. En forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995
Socialforskningsinstituttet, 2004

F

Familieplejen Danmark
Vejledning om anbringelse af børn og unge med anden etnisk baggrund end dansk i familiepleje
Familieplejen Danmark 2005

Familieplejens uddannelsesmateriale
Om uddannelsesmateriale til grundkurset, der er afviklet i Familieplejen Danmark siden 1988
Årsskrift fra Familieplejen Danmark, 1993

- H**
Hannemann, Nina
Fokus på anbragte børn og unge med anden etnisk baggrund end dansk
UFC, 2003
- Hansen, Susanne Phil og Marianne Skytte
Fra udfordring til udvikling – fokus på kvalitets- og metodeudvikling i døgninstitutioners arbejde med børn og unge med anden etnisk baggrund end dansk
KABU, 2005
- Hestbæk, Anne-Dorthe
Når børn og unge anbringes. En undersøgelse af kommunernes praksis i anbringelsessager
Socialforskningsinstituttet, 1997
- Holm-Petersen, Kirsten
Anbragte børn – 25 beretninger om en barndom udenfor hjemmet
Kroghs forlag, 2004
- Horsdal, Marianne
Livets fortællinger – en bog om livshistorier og identitet.
Borgen, 1999
- Höjer, Inger
Fosterfamilier i Danmark, Norge och Sverige
Tidsskrift for socialarbejdere i Norden, NORDISK SOSIALT ARBEID nr. 1, 2002
- I**
Interview med Tove Skovgaard, Lisbeth Hansen og Hanne Andersen
Det afhænger af den konkrete sag
KABU-nyt, 2005
- J**
Jørgensen, Katja og Sami Saïdana
Børn og unge med anden etnisk baggrund i familiepleje: erfaringer, perspektiver og anbefalinger
Århus Kommune, Socialafdelingen, 2002
- K**
Kildedal, Karin
En menneskelig opvækst?: om voksnes oplevelser af at være anbragt i familiepleje og/eller på institution i barndommen: en kvalitativ undersøgelse
Aalborg Universitet, 1995
- Knudsen, Margit og Ann Kühnel Liljenberg, udarbejdet for Socialministeriet
Børneliv – når børn ikke bor hjemme: om ansvar og værdier i børns liv
UFC Børn og Familier, 2001
- Kommunernes Landsforening
Familieplejev vejledning
Kommuneinformation, 2004
- L**
Laursen, Birthe, interview og redaktion, Claus Rønlev, idé og oplæg
Kærlighed og næstekærlighed: om leveforholdene for plejefamiliers egne børn
Familieplejen i Danmark, 1998
- Lindemann, Andreas og Anne-Dorthe Hestbæk
Slægtsanbringelser i Danmark – en pilotundersøgelse
Socialforskningsinstituttet, 2004
- Lindén, Gunilla
Kan børn skifte forældre? – en bog om familiepleje
Nyt Nordisk forlag, 1983
- M**
Møller, Sanne Nissen og Marianne Skytte
Mit barn er anbragt – etniske minoritetsforældres fortællinger
Socialforskningsinstituttet, 2004
- Møller, Sanne Nissen og Tine Egelund
Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet hos medlemmer af slægten – erfaringer fra USA
Socialforskningsinstituttet, 2004

N

Netværksdannelse, vejledning på
www.mitnetvaerk.dk

Nielsen, Flemming

**Som plejeførelde ser det
– kortlægning og analyse af
foranstaltningen “familiepleje” i
Københavns Kommune**

*Institut for statskundskab,
Københavns Universitet, 2002*

Nielsen, Henrik Egelund (red.)

**“Så kommer du til et bedre sted”:
samtaler med unge, der har været
anbragt på institution eller i familie-
pleje om deres liv og om hvordan
truede børn og unge skal hjælpes**

Forlaget Børn & Unge, 2001

Nielsen, Henrik Egelund (red.)

**TABUKA – tidligere anbragtes bud på
kvalitet i anbringelsen af børn og
unge**

Forlaget Børn & Unge, 2005

Nygren, Pär

**Professionel omsorg for børn og
familier**

Psykologisk Forlag, 2003

P

Plejeføreldeuddannelse

**Pride er blevet til plejeføreldeuddan-
nelse – der gives en beskrivelse af
det danske koncept**

*Årsskrift fra Familieplejen Danmark,
2003*

R

Robak, Susanne

**De tavse eksperter – portræt af en
kultur**

Husets forlag, 2002

Robak, Susanne

Exit – om plejeforholds ophør

Robaks Forlag, 2003

Robak, Susanne og Illona Skriver

Er min mor prinsesse?

Husets Forlag, 1998

RUGO-materiale på SL's hjemmeside
www.sl.dk

S

Sandholt, Pia

**Familieplejen for børn og unge
– brugerundersøgelse – en under-
søgelse af samarbejdet mellem
Familieplejen for børn og unge, de
kommunale forvaltninger og pleje-
familierne**

København, 2002

Schwartz, Ida

**Fortællinger fra praksis
– om livshistorier og pædagogik**

Hans Reitzels Forlag, 2003

Schwartz, Ida

Socialpædagogik og anbragte børn

Hans Reitzels Forlag, 2001

Skytte, Marianne

**Anbringelse af etniske minoritets-
børn: udviklingsprojekt**

*Familieplejen i Frederiksborg Amt,
2000*

Socialministeriet

**Håndbog om hjælp til børn og unge
gennem dialog og samarbejde med
forældre – herunder gennemgang af
reglerne om underretning og tavs-
hedspligt**

Socialministeriet, 2004

Socialpædagogernes Landsforbund

Familieplejers ABC

*Socialpædagogernes Landsforbund,
2002*

Socialpædagogernes Landsforbund

**Medlemsundersøgelse blandt familie-
plejere**

*Socialpædagogernes Landsforbund,
2005*

Socialpædagogernes Landsforbund

**Ressourcecentre. Én indgang til sam-
let støtte for børn, unge og deres
familier.**

*Socialpædagogernes Landsforbund,
2005*

Strøm, Ingrid

**Livshistoriebøger – en hjælp til identi-
tets- og selv værdsudvikling**

Dafolo, 2000

T

Thormann, Inger og Charlotte
Guldberg

**Med hjerte og forstand: de tidlige
anbringelser**

Hans Reitzels Forlag, 2003

Thormann, Inger og Charlotte
Guldberg

Den nænsomme anbringelse

Hans Reitzels Forlag, 2001

U

Ukendt

**En stil fra en “storesøster” til to
plejebørn**

Familieplejen Danmark, 2001

W

Warming, Hanne

“Har andre plejebørn det som mig?”

Frydenlund, 2005

Warming, Hanne og Tina Juul
Rasmussen

**En pose blandet slik – fortællinger
om livet som plejebarn**

Frydenlund, 2005

Wegler, Bibi og Hanne Warming

**Barnet mellem to familier: en under-
søgelse af samarbejdet mellem
forældre og plejeforældre**

Dafolo, 1996

Y

Ydebo, Ib

**Ændringer i anbringelsesmønsteret,
i Det handler om børn – familien i
100 år – Familieplejen i Danmark,
1894-1994**

Familieplejen Danmark, 1994

Å**Årsskrifter fra Familieplejen Danmark
1993 – 2003**

Udgivet af: SL, januar 2006
Tekst: Arbejdsgruppen God familiepleje ved
socialfaglig konsulent Mette Grostøl
Redigering: Hanne Sørensen Smith
Design: Mark Gry Christiansen
Tryk: Holbæk Eksprestrykkeri A/S

Oplag: 5000

ISBN: 87-91744-00-8

Socialpædagogernes Landsforbund

Brolæggerstræde 9
1211 København K

Telefon 3396 2800
E-mail sl@sl.dk
www.sl.dk

Socialpædagogernes Landsforbund

Brolæggerstræde 9
1211 København K

Telefon 3396 2800
E-mail sl@sl.dk
www.sl.dk